

KRIZE EUROZÓNY: ŠVIHLÍKOVÁ A ROZHOVOR S LAPAVITSASEM,
VYSOKOŠKOLSKÉ PROTESTY, SLOVENSKÁ GORILA, KOLAPS NA ÚŘADECH PRÁCE,
ŠTAMPACH O CÍRKEVNÍCH RESTITUCÍCH, DAVID HARVEY, ACTA

**VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA
ZA PŘÍSPĚNÍ KOLEKTIVU AUTORŮ
A SOCIALISTICKÉHO KRUHU**

Registrační číslo Ministerstva kultury ČR:
E 20370

Web: www.socsol.cz

E-mail: redakce@socsol.cz

info@socsol.cz

Šéfredaktor: Lukáš Matoška

Redaktoři: Dominik Forman, Jana Gli-
vická, Vítězslav Lamač, Štěpán Lohr

**Do tohoto čísla původními texty a pře-
klady přispěli:** Karolína Babíčková, Tho-
mas Franke, Jan Gruber, Vilém Gutfreund,
Dana Hladíková, Jakub Horňáček, Tomáš
Korda, Vítězslav Lamač, Štěpán Lohr, Lukáš
Matoška, Rudolf Převrátíl, Jan Růžička, Ivan
O. Štampach, Ilona Švihlíková, Martin Vrba

Korektury: Anna Zitová, Lukáš Matoška,
Dominik Forman, Karolína Babíčková,
Antonín Handl

Grafika a sazba: Václav Pajkrt

Návrh obálky: Dominik Forman

Prodejní místa časopisu:

Studentský klub K4 (Celetná 20,
Praha 1-Staré Město) – pondělí až pátek
od 10 do 24 hod., sobota až neděle od
16 do 24 hod. **Café v Lese** (Krymská 12,
Praha 10-Vršovice) – pondělí až pátek od 17
do 1 hod., sobota až neděle od 18 do 1 hod.
Kamenný obchod Fair&Bio (Sokolovská
29, Praha 8-Karlín) – pondělí až pátek od 11
do 19 hod. **Prodejní a petiční stánek Soci-
alistické Solidarita** (Mariánské náměstí 1,
Praha 1-Staré Město) – každý čtvrtek od 16
do 17 hod.

Měsíčník Solidarita je nevýdělečné peri-
odikum; utržené peníze z prodeje jsou
investovány do nákladu následujícího čísla.
Náměty na články posílejte na redakční
mail (vizte výše). Solidarita je po ČR
distribuována odběrateli; otázky zájemců
o předplatné či distribuci zodpovíme na
informačním nebo redakčním mailu (výše).

OBSAH

SLOVO ÚVODEM:

Zatímco jsme žvanili... 3

TÉMA I. – VYSOKOŠKOLSKÉ PROTESTY:

Za svobodné vysoké školy – dosavadní vývoj a vyhlídky 4
Prohlášení iniciativy Za svobodné vysoké školy 5
Protestní hnutí a studenti technických škol 6

DOMÁCÍ:

Krise na úřadech práce 7
Ideová konference ODS 8

ANALÝZA:

Proč ne narovnání? 10
ACTA et cetera 12

ZAHRANIČNÍ:

Slovensko: O gorilách a lidech 13

TÉMA II. – KRIZE EUROZÓNY:

Nestojíme o záchranu měnové unie 15
Nic se nenaučili a nic nezapomněli... 18
Naše krize v Leninových očích 19

TEORIE:

David Harvey a obnova základů levicového myšlení III 20
Dvě poznámky ke knize „Původ kapitalismu“ 22

STÁTNÍ KAPITALISMUS:

Ruská ekonomika a Marxův zákon hodnoty 23

GLOSA:

Obludárium 25

**SOLIDARITU ČTU RÁD. PŘEDEVŠÍM PROTO, ŽE
PŘEDSTAVUJE JEDEN Z MÁLA ALTERNATIVNÍCH
HLASŮ V NAŠEM OPĚT ZGLAJCHŠALTOVANÉM
VEŘEJNÉM PROSTORU. A HLAVNĚ JE TO HLAS,
KTERÝ JE KRITICKÝ KE VŠEM PROUDŮM.
SOLIDARITA NEŠETŘÍ „TY NAŠE“ JEN PROTO, ŽE
JSOU NÁM BLIŽŠÍ NEŽ TI, KTERÍ PŘEDSTAVUJÍ
IDEOVÉ SOUPEŘE.**

STANISLAV ŠTECH, PROREKTOR UNIVERZITY KARLOVY

ZATÍMCO JSME ŽVANILI...

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

předkládáme číslo napěchované texty: bylo třeba k sobě srazit sloupce, aby se na stránky Solidarity vůbec vešly, a tohoto nového vzezření se napříště přidržíme. Dále oznamujeme, že na celostátní schůzi Socialistické Solidarity, která proběhla 11. února, byla zvolena nová pětičlenná redakce, s níž se můžete seznámit nominálně v tiráži a prakticky v dalších číslech, na nichž bude redakce pracovat.

Krise eurozóny

Každá politická doktrína potřebuje své ideologické zakladadlo, její vykonavatelé jsou jen výjimečně schopni s odstupem času racionálně nahlédnout její jádro, pokud doktrína selhala nebo jí nebylo přáno. „Zatímco jsme žvanili o proletářské kultuře“, píše Lenin roku 1923, „a o jejím poměru k buržoazní kultuře, život nám předkládá čísla, která svědčí o tom, že to u nás vypadá velmi blbě dokonce i s maloburžoazní kulturou.“ Tato obdivuhodně sebekritická slova můžeme pro účely našeho tématu převést následovně: „Zatímco jsme žvanili o evropské integraci a o jejím poměru k rozdělené Evropě, život nám předkládá zprávy, které svědčí o tom, že to s Unií a eurozónou vypadá velmi blbě dokonce i vzhledem k neutěšenému uspořádání Evropy v minulosti.“ Jestliže mezi Leninovými řádky doslova hmatáme, nakolik přesně si jejich autor byl vědom, že z původního ideálu sovětské republiky toho závěrem zničující občanské války zbylo pomálu, sto let nato nejsou evropští státníci odpovídající sebereflexe vůbec schopni. Jak na str. 18 píše ekonomka Ilona Švihlíková: nic se nenaučili a nic nezapomněli.

Nic se nenaučili, ačkoli by bylo co reflektovat: několik dekád prosazování neoliberalních politických dogmat (nebo „outsourcingu“ války na periferní bojiště) vyústilo nakonec v ekonomickou krizi kapitalismu, do jejíhož vleku se zákonitě dostala také EU a eurozóna. Přirovnání dneška k situaci po občanské válce před necelými sto lety není nadsazené, a to nejen proto, že destruktivní potenciál války si v mnohém nezadá s destruktivním potenciálem ekonomické krize. Ekonom Costas Lapavistas na str. 15 dokonce připodobňuje soudobé Německo k Výmarské republice, jež byla předstupněm fašismu. Hlavní dějinná analogie a memento, které Lapavistas nachází, spočívá v tom, jak si za našich časů počíná převažující část levice. A sice: brání eurozónu za jakoukoli cenu; bez ohledu na demontáž parlamentní demokracie

v zadlužených zemích, bez ohledu na postupující zbídačování samotné Evropy. To vše proto, aby ve spolupráci s ostatními apologety tržního hospodářství zaobalila prostou skutečnost, že za hájením eura stojí zájmy bank a přidružených exkluzivních hráčů, do překrásných slov o evropském společenství. Krycí hodnota tohoto náteru však den ze dne slábne. Záminku ke společné radosti levice a pravice v Česku dodala nedávno legalizace přímé volby prezidenta; při té příležitosti řekneme: pokud má být tato přímá volba prvním a posledním elementem přímé demokracie, který byl u nás zaveden, je to výsměch přímé demokracii (také vzhledem k déle odkládanému zákonu o všeobecném referendu) a možná odvádění pozornosti od skutečných problémů (na str. 7 podává Vilém Gutfreund rozbor kritické situace na úřadech práce).

Ale zpět k věci. Levicovější část veřejnosti, která u nás spolu s ostatními chce vědomě či nevědomě halit realitu třídního boje do krásných slov, ztělesnili signatáři textu „Nevylučujme se z Evropy!“, v němž vyzvali premiéra, aby přijal evropskou úmluvu o fiskální disciplíně, a přidali věci tuzemský kolorit: odmítnutí evropské smlouvy o rozpočtové disciplíně může „vést až k tomu, že se opět jednou ocitneme v geopolitickém vakuu – a jak víme z historie, toto vakuum často bez váhání zaplňují mocnosti, které nejsou nakloněny svobodě a demokracii.“ Tedy: s rétorickou municí národní zhrzenosti a demokratické frazeologie bojuje se (vědomě či nevědomě) za třídní zájmy početně omezených skupin. A závěrem autoři prohlášení naznačují, že by byli s to zastávat roli neoliberální vlády důsledněji než Nečas: „dodržování přísné rozpočtové kázně vlád členských zemí eurozóny je přece v souladu s tím, o čem údajně usilují současné [...] vládní strany.“

Oprávněný euroskepticismus má dnes patrně pouze svého nacionalistického, krajně pravicového reprezentanta, a tak vážně hrozí, že pokud levice urychleně nepijde s relevantní, vlastní kritikou EU a eurozóny, pokud si neuvědomí, že kapitalismus je vepsán v genetickém kódu všech unijních a přílehlých institucí, stále početnější část pracujících i nezaměstnaných bude svou důvěru a své poslední naděje vkládat do krajně pravicových subjektů, které jakousi zlobu na Evropu ventilují. Obálka Dominika Formana by snad mohla být interpretována optimisticky: skrze trhliny na unijní vlajce již prosvítají „světlé zítřky“... ale nic takového. Politováníhodná situace evropské

levice dovoluje, aby z pozadí evropské integrace prosvítaly temnější odstíny, jmenovitě černá a hnědá. Tyto dvě barvy, které dnes povážlivě nabírají na plnost, považujeme v soudobém kontextu za příznak falešných výkladů krize – a míníme jim tematicky věnovat březnovou Solidarity.

Parlamentní levice a ekologie

Hlasování poslaneckého klubu KSČM 10. února pro odpuštění poplatků za vypouštění škodlivin do ovzduší nebylo druhu „deus ex machina“ – dalo se předpokládat. Vztah „nelevicovějšího“ článku opozice k environmentální problematice je dlouhodobě tristní: jihočeský zastupitel před nedávnem komentoval šumavskou jednání ministra Chalupy slovy: „výhra ekologů a kapitálu, prohra občanů“. K jakému z dvojice zainteresovaných pólů mají „komunisté“ nejbližší, to dostatečně demonstruje ono svrchu dotčené, soukromým firmám ulevující hlasování společně s ČSSD a ODS, následované stranickými obhajobami kroku, které byly snadno zaměnitelné s intelektuálními výpady hlavy státu: modrá, nikoli rudá KSČM, zdálo se na chvíli. Jak na str. 25 glosuje Jan Růžička, KSČM dokáže na jedné straně obhájit ledacos obskurního, třeba kondolenci do KLDŘ, na straně druhé má místy nebezpečně blízko k ideovým excesům, jež jsme si zvykli přisuzovat spíše pravici: vedle vztahu k ekologii je to nepochybně nacionalismus.

Týden neklidu

Zvláštní pozornost věnujeme opakovaně dění na vysokých školách. Iniciativa Za svobodné vysoké školy pořádá Týden neklidu, který proběhne poslední únorový týden. Připraven je cyklus přednášek, debat, workshopů apod., ve středu 29. února od 10:00 proběhne protestní pochod z Palachova náměstí k Úřadu vlády; nesouhlasit se bude s oběma věcnými záměry zákonů, které ministerstvo školství před více než dvěma měsíci předložilo jako ideová východiska, z nichž má vycházet paragrafovaná verze reformy terciálního vzdělávání. Závěrem prohlášení iniciativy ZSVŠ (str. 5), které dva týdny po zveřejnění podepsaly tři tisícovky lidí, se vyzývá k protestům a zdůrazňuje se, že vysokoškolští studenti a pedagogové nebojují „o své výhody“, ale brání „svobodu poznání a jeho uplatnění, a tím svobodu společnosti jako takové!“

Lukáš Matoška

Předplatte si Solidaritu

- ☐ Roční předplatné časopisu Solidarita za 480,- Kč
- ☐ Půlroční předplatné časopisu Solidarita za 240,- Kč

Jméno: .....

Adresa: .....

Telefon: .....

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu: Socialistická Solidarita, Poste restante, 160 41 Praha 6, nebo objednávejte na info@socsol.cz. Info: 775 205 682

Přidejte se k SocSol

- ☐ Chci více informací o SocSol a jejích aktivitách
- ☐ Chci se připojit ke skupině Socialistická Solidarita

Jméno: .....

Adresa: .....

Telefon: .....

E-mail: .....

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu: Socialistická Solidarita, Poste restante, 160 41 Praha 6.

ZA SVOBODNÉ VYSOKÉ ŠKOLY – DOSAVADNÍ VÝVOJ A VYHLÍDKY

JAN GRUBER

▲ Tři dny na koberečku před ministerstvem školství: „Děkujeme vám, že bráníte akademické svobody“, vzkázali shromáždění předsedům akademických senátů, které přišli podpořit. Zdroj: iforum.cuni.cz

Iniciativa Za svobodné vysoké školy vznikla v návaznosti na veřejnou debatu Reforma vysokých škol a její důsledky, která se konala 13. 12. 2011 na FAMU, a na následné demonstraci 14. 12. 2011 na podporu Rady vysokých škol a České konference rektorů, projednávající se zástupci MŠMT připomínky k navrhované reformě vysokých škol.

Cílem iniciativy je usilovat o zachování svobodných vysokých škol a jejich samosprávy. Zároveň chce aktivně bránit tomu, aby byly přijaty současné věcné záměry zákonů, prosazované MŠMT a vládou (meritem obou záměrů jsme se obšírněji zabývali v prosincovém čísle, viz www.socsol.cz). Během krátké doby se iniciativa, která sdružuje studenty a pedagogy napříč obory i širší veřejnost, rozrostla z Prahy do dalších měst a dnes působí také v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Liberci, Plzni a nově také v Olomouci a Ostravě.

PROBĚHLÉ AKCE

Na shromáždění 14. 12. 2011 s projevy hájícími autonomii vysokých škol a s kritikou jak obsahové stránky věcných záměrů zákonů, tak i způsobu jednání MŠMT s vysokoškolskými reprezentacemi vystoupili: Miroslav Jašurek (SK RVŠ), Pavel Ripka (FEL ČVUT), Samuel Zajíček (AS UK), Miroslav Petříček (FF UK), Alice Červinková (AV ČR); dále dokumentaristé a pedagogové FAMU Karel Vachek a Vít Janeček. Celá akce vyvrcholila spontánním pochodem k Úřadu vlády.

Po Novém roce – 19. ledna 2012 – uspořádala iniciativa Za svobodné vysoké školy protestní pochod proti reformě vysokých škol, kterého se zúčastnilo několik stovek lidí, převážně studenti a pedagogové. Pochod navazoval na shromáždění zástupců akademické obce

Univerzity Karlovy, kde byla přijata Rezoluce členů akademické obce UK, která mj. varuje vládu před schválením a paragrafováním nekvalitních a nebezpečných věcných záměrů zákonů. V případě, že tuto výzvu vláda nevyšle, vyzývá Univerzita Karlova akademické obce všech vysokých škol v České republice k dalším informativním a protestním akcím, které by se měly uskutečnit nejpozději v týdnu od 27. února

V návaznosti na zmiňovanou rezoluci UK proběhla v Modré posluchárně FF UK otevřená debata o možnostech odporu a protestu proti věcným záměrům zákonů o vysokých školách a o finanční pomoci studentům, které představují hlavní dokumenty připravované reformy vysokého školství. Sešlo se zde přes 150 studentů, pedagogů i zájemců mimo akademickou obec – vedle pražských škol také z Brna, Českých Budějovic, Hradce Králové,

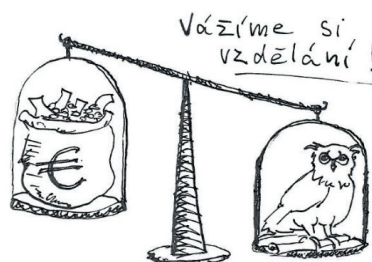
Krátce poté, 1. 2. 2012, se v Brně uskutečnil protestní pochod s více než tisícovou účastí, zakončený krátkým happeningem před budovou brněnské právnické fakulty, na který navázala veřejná diskuze o reformě vysokých škol. Jako panelisté vystoupili: Mikuláš Bek (rektor MU), Filip Křepelka (předseda AS MU), Alice Červinková (SÚ AV ČR) a členové iniciativy Za svobodné vysoké školy.

Poslední doposud uskutečněnou akcí byla tisková konference u příležitosti vydání základního prohlášení iniciativy Za svobodné vysoké školy 13. února 2012. Toto prohlášení, které se ostře vymezuje proti připravované reformě vysokých škol a jejím ideovým východiskům, podepsala řada akademiků a osobností veřejného života (např. Miroslav Petříček, Tomáš Halík, Václav Malý, Olga Sommerová, Petr Uhl, Jiří Dědeček, Martin C. Putna a mnozí další). (Tiskové prohlášení otiskujeme v tomto čísle, pozn. redakce.)

VÁŽÍME SI VZDĚLÁNÍ

PŘIJÍDETE VÁŽIT TAKÉ!

9:00 před Lichtenštejnským
palcem
23. 2. 2012 U Sovových mlýnů 4
Praha 1

www.zasvobodnevysokeškoly.cz

Liberce a Plzně. Debata zahájila vystoupení předsedy Studentské komory Rady vysokých škol Miroslava Jašurka a člena předsednictva akademického senátu UK Samuela Zajíčka, která zrekapitulovala vývoj reformních pokusů. Následně zúčastnění debatovali nad možnostmi účinného protestu proti připravované reformě.

Protože ministr J. Dobeš označil shromáždění akademické obce UK a jeho rezoluci za vyvolávání sociálních nepokojů a následně si nevybírávě pozval předsedy akademických senátů a rektory „na kobereček“, svolala iniciativa Za svobodné vysoké školy demonstrace na podporu reprezentací vysokých škol před MŠMT ve dnech od 23. 1.–24. 1. 2012.

TÝDEN NEKLIDU

V současné době iniciativa Za svobodné vysoké školy připravuje protestní „Týden neklidu“, který proběhne ve dnech 27. 2.–2. 3. 2012 ve většině univerzitních měst po celé České republice. Jeho součástí budou přednášky a veřejné diskuze – nejen o plánovaných reformách, ale o vysokém školství obecně, o jeho současných problémech, vizích fungování univerzit apod. Nežůstane však pouze u diskuzí a debat, připravují se výstavy, promítání dokumentů, koncerty, divadelní představení a popularizační přednášky.

Součástí „Týdne neklidu“ bude i „Noc univerzit“, na jejíž organizaci iniciativa Za svobodné vysoké školy spolupracuje s akademickými senáty. Ta by měla vyvrcholit demonstrací proti prosazované reformě vysokých škol, která se uskuteční dopoledne 29. 2. 2012 v Praze. Demonstranti se vydají před Úřad vlády, aby tak dali hlasitě najevo, že vysokoškolská politika této vlády je nepřijatelná. Ohrožuje svobodu poznání a jeho úplatnění. V případě, že by reformní zákony byly přijaty, dojde nejen k omezení svobod akademických, ale i významné části společenských svobod jako takových.

Iniciativa Za svobodné vysoké školy proto vyzývá nejen akademickou obec, ale i širokou veřejnost, aby svými protesty dala jasně najevo své rozhořčení a nesouhlas. Spojme se v protestu!

Autor je tiskový mluvčí iniciativy Za svobodné vysoké školy.

PROHLÁŠENÍ INICIATIVY ZA SVOBODNÉ VYSOKÉ ŠKOLY

Akademické svobody a samosprávu vysokých škol studenti spolu s pedagogy vydobyli před dvěma desetiletími jako díl na obnovených svobodách celé společnosti. Za svobodné považujeme vysoké školy tehdy, rozhoduje-li akademická obec s patřičným zastoupením studentů, vyučujících i vědeckých pracovníků o všech důležitých otázkách školy demokraticky a nezávisle na politických a ekonomických tlacích zvenku. Současná vláda prosazovanými změnami vysokoškolských zákonů tyto svobody zásadně ohrožuje.

Nehájíme status quo veřejných vysokých škol – známe jako akademická obec jejich stav lépe než jakýkoli státní úředník či politik, který změny chystá. Není však alarmující, že k oběma věcným záměrům zákonů zaujaly Rada vysokých škol, Česká konference rektorů a drtivá většina akademických senátů odmítavá stanoviska? Proto nejenže oba oktrojované záměry odmítáme, ale rovnou zdůrazňujeme: problém návrhů nevězí

v detailech a formulacích, které by snad lépe podal či vysvětlil chytřejší ministr. Ne. Odmítáme ideový základ vysokoškolských reforem, jejich cíle i způsob prosazování.

Ministerští reformátoři věří, že tržní princip a manažerské řízení jsou nadřazeny ostatním organizačním principům společenských institucí. Odtud je už jen krok ke zkratkovitému pojmání vzdělání jako zboží, které si snad studenti ochmotají, poválí a koupí nebo nechají být a které pak prodají v podobě své kvalifikace na trhu práce.

Smysl a poslání vysokých škol vidíme ale v něčem jiném. Spočívají v poznávání světa, pro některé i v jeho proměně, a v předávání poznatého ostatním. Učitel ani žák ne jsou pouze jeden kvůli druhému nebo kvůli sobě samým, oba jsou tu pro vědu, obecnou i konkrétní. Vysoké školy mají zároveň nezastupitelnou vzdě-

lávací úlohu a vychovávají k síle nepodílet se na dopředu vytvořeném obrazu světa, tj. k samostatnému kritickému myšlení. V tom jsou výjimečné. Prospěch z této výjimky neschovávají pro sebe: v podobě veřejného statku slouží celé společnosti. A demokratické společnosti mají podle našeho přesvědčení bez dalších poplatků umožnit vzdělání každému v závislosti na jeho schopnostech.

Základním předpokladem pro existenci svobodných vysokých škol je jejich samosprávnost. V čem spočívá? Ve svobodě volit si a odvolávat své vedení, stanovovat, jak budou užity společností přidělené prostředky, a určovat, čemu se budou školy věnovat.

Vládou navrhané změny mají tyto svobody zkrátit. Jak? Omezením volitelnosti vedení vysokých škol akademickou obcí, přenastavením pravomocí a nahrazením části voleb jmenováními shora. Omezením pravomoci nakládat se svěřenými prostředky podle vlastního rozhodnutí a vpuštěním soukromých finančních

a obchodních zájmů do vysokoškolského hospodaření. Omezením svobodného bádání a navázáním výuky a výzkumu na aktuální potřeby soukromého sektoru. I vysoké školy se mají podřídit neviditelné ruce trhu: badatelé mají pracovat na objednávku, vyučující mají přednášet, co právě poptává pracovní trh, absolventi se mají stát fachidioty, produkty s dobře osvojenými dovednostmi pro něčí soukromý zájem. Vysoké školy mají být znevůlněny.

Vyzýváme proto nejen akademickou obec, ale i širokou veřejnost, aby nám pomohly znevůlnění vysokých škol zabránit! Připojte se k protestům! Nebojujeme o své výhody, bráníme svobodu poznání a jeho uplatnění, a tím svobodu společnosti jako takové!

Iničiátoři prohlášení abecedně:

Karolína Babičková
Vít Bejček
Tomáš Beka
Otakar Bureš
Richard Cisler
Václav Drozd
Alice Červinková
Helena Exnerová
Dominik Forman
Petr Glivický
Jan Gruber
Marta Harasimowicz
Karel Chlouba
Karolína Chloubová
Jan Chmelíček
Petr Klika
Štěpánka Klímková
Kateřina Kňapová
Michael Komm
Kateřina Konaříková
Václav Krajňanský
Kateřina Krejčová
Radoslava Krylová
Jan Kvíz
Jan Martínek
Lukáš Matoška
Hana Nováková
David Pavlorek
Jiří Pilip
Apolena Rychlíková
Luboš Rypka
Vít Strobach
Matěj Stropnický
Michal Uhl
Iva Větrovcová
Michaela Vojtková
Václav Walach

WWW.ZASVOBODNE

PODEPIŠTE
TAKÉ VY

VYSOKESKOLY.CZ

PROTESTNÍ HNUTÍ A STUDENTI TECHNICKÝCH ŠKOL

VÍTĚZSLAV LAMAČ

2. února se shromáždila akademická obec ČVUT. Posluchárna byla zcela zaplněná studenty a pedagogy. Významná část setkání byla věnována kritice dvou navrhovaných věcných záměrů zákonů a způsobu jednání ministerstva se zástupci škol, následně se diskutovalo a padla výzva, aby se ČVUT připojilo k Týdnu neklidu (27. února až 2. března) a uspořádalo vlastní akce. Na závěr bylo drtivou většinou schváleno Prohlášení akademické obce ČVUT, kterým ak. obec kritizuje změny navrhované ministerstvem školství, jež povedou k „nevratnému poškození základních pilířů vysokého školství, kterými jsou princip samosprávy, svoboda ve výuce a ve vědeckém bádání a partnerství mezi studenty a pedagogy“. Prohlášení také vyjadřuje podporu Univerzitě Karlově (ta vydala 19. ledna první protireformní rezoluci) a odhodlání koordinovat s ostatními vysokými školami další postup. O minulosti, současnosti a vyhlídkách protestního hnutí na technických školách je následující text.

Studentská hnutí, spolky či organizace, jež bojují za nějaký politický či společenský cíl, vznikají přirozeně především na školách s humanitním zaměřením. Aby však studentská hnutí byla skutečně úspěšná, je nutné, aby se rozšířila mezi studenty různých škol napříč všemi obory. To je však problém, který se často nedaří zvládnout. Jako student strojí fakulty ČVUT se proto pokusím uvést některé své postřehy o vztahu studentů technických škol k protestním politickým hnutím.

HISTORIE

Podíváme-li se do historie, shledáme, že studenti technických škol nestáli stranou v žádných významných politických zápasech či v revolučních bojích. V 19. století byli studenti pražské polytechniky velmi aktivní v úsilí za národní svébytnost. Např. během revoluce 1848 vytvořili právě studenti techniky největší studentskou ozbrojenou jednotku a posléze bojovali na barikádách proti Windischgrätzově vojsku. Na pražské polytechnice se již od roku 1861 začalo vyučovat v českém jazyce a roku 1869 se polytechnika rozdělila na českou a německou část. Studenti techniky se významně podíleli na odporu proti nacismu a později proti „komunistickému“ režimu. Roku 1968 se účastnili stávků univerzit proti vojenské okupaci a roku 1989 společně s ostatními studenty organizovali protesty, jež nakonec vyústily v listopadovou revoluci.

Stejnou úlohu hráli studenti technických škol takřka ve všech zemích. Zcela zásadní byla jejich role v bývalých evropských koloniích, kde si studenti rychle osvojili nejen evropskou vědu a techniku, ale rovněž revoluční politické ideje. Především díky studentům technických škol se tak objevovala revoluční a národněosvobozenká hnutí všude tam, kde se začal rozvíjet moderní průmysl.

SOUČASNOST

V současné době je politická angažovanost studentů, zvláště v Čechách, obecně nízká a pro technické školy to platí dvojnásob.

sob. Tato situace se však dnes začíná měnit. Studenti i pedagogové se bouří proti připravované reformě vysokého školství. Vznikla iniciativa Za svobodné vysoké školy, jejíž jádro tvoří posluchači pražských, brněnských a jiných především filozofických, humanitních a uměleckých fakult. Již nyní se však přidávají i studenti jiných škol. Otázka je, zda se hnutí bude šířit dále. Jaké předpoklady jsou k tomu na technických školách?

Občas se setkávám s názorem, že studentům technických škol jsou politická a společenská témata příliš vzdálená. Nic takového však nepozoruji. Naopak. Politická témata se stávají častým tématem k hovoru. Obzvláště velký je zde zájem také o historii či mezinárodní politiku.

Zajímavý je vztah k hospodářské politice vlády. Na jedné straně se nesetkávám s tím, že by studenti nějak ostře kritizovali neoliberalní doktrínu, kterou se vláda řídí. Avšak na druhé straně, pokud si přečtete např. Technický týdeník (což sice nejsou studentské noviny, nicméně studenti jej často čtou), tak zjistíte, že je přímo prodchnut relativně ostrou kritikou neoliberální politiky, jako privatizace za každou cenu, přílišného spoléhání na neviditelnou ruku trhu, úpadku výzkumu a vývoje atp. Když k tomu připočtu sympatické pohrdání „ekonomickými“ předměty, kterých stále přibývá a jsou povinné, myslím, že je jen otázkou času, kdy zde

vznikne velmi kritický myšlenkový proud namířený proti neoliberalismu jakožto proti učení ekonomů, kteří skutečným potřebám hospodářství vůbec nerozumí.

Pokud jde o snahu vlády protežovat aplikovaný výzkum na úkor základního výzkumu, u nás tyto záměry žádné vášně nebudí. Problém je v tom, že na technických školách se provádí právě aplikovaný výzkum a přístup vlády zde má řadu příznivců.

Další otázkou je zavedení školného. Pokud vím, většina studentů tu školné principiálně neodmítá, neboť je v souladu s jejich ideologickým přesvědčením (a významnou roli zde hraje jistě i to, že současní studenti školné již pravděpodobně platit nebudou). Nicméně mám pocit, že s jeho bližším se zavedením přece jen přibývá i jeho odpůrců.

VYHLÍDKY

Na druhou stranu, zdejší studenti jsou velice citliví na to, aby nad nimi jakožto nad školou narůstal státní dozor. Takového plánu vnímá většina studentů jako snahu o obnovení praktik, které byly vlastní minulému režimu.

Studenti z naší školy jsou většinou sebevědomí a kladou si velké cíle. Toto sebevědomí však často vedve až k subjektivnímu ztotožňování se s vládoucí politickou elitou a k pocitu nadřazenosti vůči „hloupým obyčejným lidem“, ale i vůči studentům z jiných škol. Silný je zde však rovněž odpor k jakýmkoli protestním akcím, jež jsou často chápány jako „neplodná kritika od neúspěšných lidí“.

Domnívám se, že se zdejší studenti nakonec budou ochotni do studentského hnutí zapojit. Avšak musíme být připraveni na to, že budou mít tendenci dívat se na ostatní poněkud s vrchu. Bude rovněž třeba velkého úsilí ke zrovnání jejich odporu vůči protestním akcím.

Autor je studentem ČVUT v Praze.

KRIZE NA ÚŘADECH PRÁCE

VILÉM GUTFREUND

V lednu 2012 začala rozhodující fáze vládní sociální reformy. Vedle nepříznivých věcných změn přináší také důležitou reorganizaci správy sociálního systému. Rozhodování o všech nepojistných sociálních dávkách, například o podpoře pro zdravotně postižené nebo o pomoci v hmotné nouzi, se soustředilo na úřad práce. Tento krok je nedílnou součástí vládních plánů, ministr Drábek totiž potřebuje pro své cíle centralizovanou byrokratickou organizaci. Obce byly z rozhodování vyloučeny, neboť by se mohly v zájmu svých občanů stavět na odpor a narušovat přeměnu sociálního systému v systém anti-sociální.

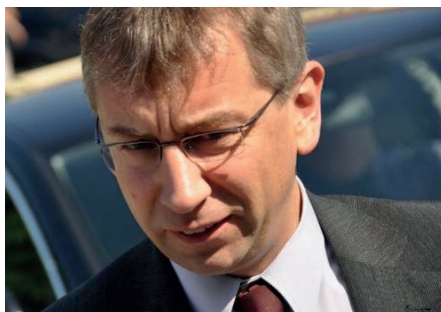
Již v lednu nastaly závažné problémy a reakce ministra Drábka a dalších vládních činitelů ve vzniklé krizi naznačují, jak se bude vyvíjet celá sociální reforma.

PROSAZENÍ REFORMY

V dubnu 2011 vznikl Úřad práce České republiky, všechny dosud samostatné úřady práce se změnil v jeho pobočky bez právní samostatnosti. Generální ředitelství nového úřadu Drábek obsadil svými stoupenci. Dalším krokem bylo prosazení zákonných změn. Obce na možné problémy upozorňovaly už během projednávání zákonů od jara 2011 – ke všem sociálně potřebným se bude přistupovat paušálně bez ohledu na konkrétní situaci a bez znalosti jejich poměrů, z roviny úřadu vzdáleného občanovi. Jaromír Drábek však námitky odmítl a prosadil své plány pomocí koaličních poslanců.

Již před účinností zákona se rozběhly organizační změny. Během reorganizací došlo k propouštění zaměstnanců na obcích i na úřadech práce, ke snižování platů a přearovávání zaměstnanců na méně placená místa. Spory řešil Drábek mocensky, zaměstnání ztratila například první generální ředitelka úřadu práce nebo ředitel krajského úřadu práce v Praze a mnozí zkušení pracovníci odešli. V září 2011 upozorňovali na organizační problémy i rizika pro klienty odboráři z úřadů práce.¹ Sociální demokracii se navíc podařilo v parlamentu pozdržet schválení nových zákonů, ale ministerstvo neustoupilo od původního záměru odstartovat reformy k 1. lednu 2012, přestože bylo jasné, že proces neproběhne hladce.

Změny si vynutily také zavedení nového informačního systému. Ministerstvo při té příležitosti ukončilo spolupráci s firmou OKsystem, s. r. o., která software pro admi-

▲ Ministr Jaromír Drábek

nistraci dávek dodávala řadu let, a navázalo vztahy se společnostmi spjatými s novým vedením ministerstva. Prozatím je nejasné, zda šlo jen o účelové využití pravomocí, nebo došlo i k porušení zákonů jistě však je, že ministerstvo nevypsalo ani výběrová řízení. V této chvíli je na nedostatky nového informačního systému soustředěna největší mediální pozornost. Nový systém sjednocující výplatu dávek přitom ministerstvo propagovalo mimo jiné jako cestu k vyššímu komfortu pro příjemce.

VZNIK A PRŮBĚH KRIZE

Potíže na úřadech práce začaly hned po Novém roce. Ukázalo se, že nový informační systém má elementární chyby, vložená data se ztrácí, nedokáže zpracovat dostatečný počet transakcí a nezvládne přihlášení předpokládaného počtu uživatelů – v aktuálním podobě je prakticky nepoužitelný. Uživatelé nebyli zaškoleni, proto se nepodařilo zvládnout přechod v normálním režimu, ale zaměstnanci byli donuceni k přesčasům a práci o sobotách a nedělích. Přesto žadatelé nedostali dávky v obvyklém termínu a na úřadech vznikaly dlouhé fronty. Přitom na novém systému se zatím zpracovávaly jen dávky pomoci v hmotné nouzi, ostatní agendy ještě běžely na programech firmy OKsystem.

V poslední dekádě ledna se problémy již nedaly zastírat a informace o nich pronikly díky odborářům z úřadů práce do médií. Jaromír Drábek však tvrdil, že jde pouze o senzacetivě fámy, mediální fikce, nepodložené pomluvy ze strany nespokojených zaměstnanců a odborářů, že se jedná jen o drobné potíže zákonitě provázející spuštění nového systému, jejichž rozsah je naprosto normální, případně jde o nepochopení příjemců, kteří si navykli dostávat dávky v dřívějším než zákonném termínu.² Krize se ovšem s blížícím se koncem měsíce stupňovala, chudí

občané neměli ani na základní potraviny a několik azylových zařízení muselo vyhlásit sbírky nebo přidělovat potraviny.³ Odboráři z úřadů práce i opoziční ČSSD vyzvali ministra Drábka k demisi.

Nakonec se díky nasazení zaměstnanců podařilo situaci zvládnout a velkou většinu dávek odeslat. Jaromír Drábek poté tvrdil, že prakticky všechny dávky byly zpracovány v zákonném termínu, a proto není důvod k nespokojenosti. Skutečnost je ovšem taková, že dávky pomoci v hmotné nouzi se vyplácejí za běžný měsíc, v němž slouží k úhradě nájmu, nákladů na bydlení a základních životních potřeb. Příjemce ani nesmí mít k dispozici větší finanční rezervy. Jestliže tedy dostane dávku koncem měsíce, nestačí to k úhradě potřebných výdajů. V předchozím období se kvůli tomu dávky vyplácely v přiměřeném termínu kolem poloviny měsíce.

Ačkoli podle Drábka problémy neexistují, již kvůli nim vyměnil několik úředníků, a přestože bylo údajně vše vyplaceno včas, bude prý zjišťovat, proč dávky někde nestihli vyplatit. V únoru se údajně již problémy v tomto rozsahu nebudou opakovat a od dubna prý bude systém fungovat bez potíží.

Bezprostřední příčinou krize je manažerské selhání. Image Jaromíra Drábka jako nelítostného, ale výkonného a energického reformátora schopného tvrdým postupem prosazovat pravocí vize neodpovídá realitě. Ukázalo se, že kolem sebe shromáždil kliku kariéristů, které demoralizoval tučnými odměnami, ale kteří nedokázali zvládnout ani implementaci informačního systému. Znepřátelil si ostatní aktéry v sociální oblasti, od zaměstnanců úřadů práce po neziskové organizace, a ocitl se v izolaci. Na vzniklé problémy reagoval nesmyslným popíráním, vyhrožováním zaměstnancům, svalováním odpovědnosti na podřízené. Nejnověji si odcizil i média neapným zastíráním zřejmých potíží.

DALŠÍ PROBLÉMY V SOCIÁLNÍ OBLASTI

Problémy s výplatou dávek jsou ale jen vrcholem ledovce, sociální situace je daleko horší v jiných směrech a reforma problémy ještě vystupňuje. Během Drábkovy působení došlo k neúnosnému snižování počtu zaměstnanců v sociální sféře, úřady práce se soustředily na represii proti nezaměstnaným a rezignovaly na zprostředkování zaměst-

1 Text prohlášení je velmi přesnou prognózou současného vývoje: <http://www.blisty.cz/art/60423.html>

2 Mediální vystoupení Jaromíra Drábka jsou uceleně k dispozici: <http://www.jaromirdrabek.cz/archives/date/2012/01>

3 Například: <http://tsk.cirkev.cz/z-domova/opozdene-vyplaceni-socialnich-davek-trikralova-sbirka-pomaha/> <http://brno.charita.cz/clanky/reditel-krajskeho-uradu-prace-v-brne-prislibil-urychlenou-pomoc-matkam-z-domova-sv-markety-lide-zatim-prinesli-prvni-jidlo/>

nání, například v lednu 2012 dokázaly najít zaměstnání pouze 1831 uchazečů, což je o 50 % méně než před rokem, zato počet sankčně vyřazených nezaměstnaných vzrostl na 7403. Zaměstnavatelé už nemusí hlásit volná místa, takže úřady práce ztratily přehled o situaci na místním trhu práce. Reformy způsobily rozvrat fungujících správních systémů a vedení ministerstva vytváří paralelní systémy v komerční sféře, které mají za cíl zneužívat evropské fondy k šikanování nezaměstnaných (například předvolávání nezaměstnaných na poštu v rámci projektu DONEZ) nebo dodávat prostředky spřízněným firmám a zájmovým skupinám (sociální karty). Sociální dávky jsou tak nízké, že občanům v hmotné nouzi neumožňují překlenout ani několikátý denní zpoždění ve výplatě dávek. Dvacet let budovaný systém služeb zaměstnanosti evropského typu je v troskách a Drábek chystá místo něj systém komerčního zprostředkování zaměstnání soukromými firmami. Jelikož aktivní politika zaměstnanosti prakticky zanikla a lidé ze znevýhodněných skupin zůstávají bez práce, Drábek plánuje posílat nezaměstnané na nucenou neplacenou veřejnou službu. Paradoxně současná nefunkčnost informačního systému a organizační problémy na úřadech práce zatím chrání občany a společnost před následky těchto opatření. V dalších měsících ale bude sociální reforma pokračovat a problémy pro občany se vystupňují, protože mnozí lidé,

kteří pomoc alespoň opožděně obdrželi, na ni již nebudou mít nárok a budou tedy trpět nouzí zcela podle zákona.

” Dvacet let budovaný systém služeb zaměstnanosti evropského typu je v troskách a Drábek chystá místo něj systém komerčního zprostředkování zaměstnání soukromými firmami.

POLITICKÉ SOUVISLOSTI

Přístup koalice k občanům je patrný z reakce na kritiku opozice a médií. Věci veřejné se k situaci postavily s obvyklou směsicí plytkého amatérismu a populistického hyenismu – Radek John vzniklý stav kritizoval, za největší problém však označil skutečnost, že někteří příjemci dostali dávky několikrát (ani tomu nedokázal systém zabránit). Bude prý požadovat, aby byl systém výplaty dávek nastaven tak, aby „nebyli zvýhodňováni sociálně nepříspěšiví občané“. Jeho kritika nesouvisí s aktuálními problémy, nýbrž plyne ze snahy Věcí veřejných zvýšit své mizivé voličské preference rasistickými apely. Z ODS se ozvaly kritické připomínky od poslankyně Kohoutové, Petr Nečas však v odpovědi na interpelaci ČSSD týkající se problémů s výplatami dávek označil reformy Jaromíra Drábka za cestu správným směrem a větší část svého vystoupení věnoval útokům na ČSSD. Podle Nečase bylo všechno vyplaceno včas „až na

pár stovek ojedinělých případů“. Drábek zatím má podporu své TOP 09 a ani ODS nebo Věci veřejné nepožadují jeho rezignaci, sám prý k rezignaci nevidí důvod. ČSSD požadovala mimořádnou schůzi Sněmovny, ale koaliční poslanci ji přehlasovali. Z této reakce je patrné, že nefungují politické očistné mechanismy a ani případná personální výměna na postu ministra by nepřinesla korekci reforem.

O to důležitější je aktivita opozice a protestního hnutí. Obdivuhodnou odvalu projevili pracovníci úřadů práce, když se postavili proti nezodpovědnému jednání ministra, i když to znamená existenční ohrožení, protože během reorganizační může být kdokoli nepohodlný označen za nadbytečného a propuštěn. Pokud jde o protesty občanů postižených reformami, v České republice neexistuje akceschopné hnutí nezaměstnaných, proto by bylo třeba, aby se proti sociální reformě angažovaly všeobecněji orientované občanské iniciativy. Pravicový pokus o převrat a zničení sociálního státu se bude odehrávat také v rovině zdánlivě nepolitické úřední činnosti. Pokud pravice sociální reformu prosadí, její následky mohou vyvolat patologické jednání občanů i ve veřejné sféře – to ukázaly loňské nepokoje v severních Čechách. Vláda připravila v rámci reformy takové změny, že na konci letošního roku budeme žít v nové společnosti a na síle odporu bude záležet, zda se bude podobat režimu na Šluknovsku, nebo naopak evropské civilizované společnosti.

IDEOVÁ KONFERENCE ODS

DANA HLADÍKOVÁ

Občanská demokratická strana představila na své třetí ideové konferenci v Hradci Králové 21. ledna 2012 program nazvaný „Podnikání a pracovní místa“. Předseda vlády Petr Nečas ve svém projevu mj. řekl: „Je pochopitelné, že se mnozí lidé o práci dnes obávají, a výše uvedené údaje, například to, že máme 6. nejvyšší nezaměstnanost v Evropské unii, jenom ukazují, že jsou to jen pravicové vlády a občanskí demokraté, kteří si umí s tímto palčivým problémem vytvářením pracovních příležitostí a řešením nízké nezaměstnanosti poradit nejlépe.“

A jaké že jsou ty úžasné recepty ODS na to, jak zvýšit zaměstnanost? Podle Nečase je třeba pokračovat v politice zametání cestíček podnikatelům a házení polen do cesty zaměstnancům.

OSVĚDČENÉ RECEPTY

Nečas se ve svém projevu chlubil tím, jak kroky předchozích pravicových vlád snížily nezaměstnanost: „Například jsme zrušili povinné registrační pokladny, minimální daň, povinné vedení knihy jízd nebo například

absurdní povinné bezdotykové baterie. [...] Díky změnám v sociálním systému, kde jsme posílili motivační prvky, došlo v minulém volebním období k prudkému snížení nezaměstnanosti, včetně dlouhodobé.“

Co se týče registračních pokladen, důvod jejich zavedení byl oprávněný, neboť jak uvedla Českomoravská konfederace odborových svazů (ČMKOS): „Smyslem registračních pokladen bylo pokročit v boji proti krácení daňových příjmů a vytvořit rovné podmínky pro podnikání. Dále zvýšit ochranu spotřebitelů, omezit nelegální dovozy zboží a zavést jednoduchá a přehledná pravidla pro působení subjektů na vnitřním trhu s maximálním využitím moderní techniky. Od zavedení registračních pokladen se rovněž očekávalo zvýšení efektivity kontrolní činnosti s minimálním nárůstem zaměstnanců státní správy.“

Minimální daň byla stejně jako registrační pokladny zrušena od 1. ledna 2008. ČMKOS k tomu ve svém přehledu změn v daňové oblasti od 1. 1. 2008 uvádí: „Opatření mělo omezit daňové úniky. Na základě tohoto

ustanovení měl podnikatel, který vykázal ztrátu i v třetím a dalším roce podnikání, povinnost vykázat minimální základ daně a zaplatit z něho daň. Přestože daňová správa a ani daňová kázeň poplatníků není na dobré úrovni, ruší se ustanovení o minimálním základu daně pro podnikatele a usnadňují se tím možnosti daňových úniků.“ (www.cmkos.cz/data/articles/down_557.doc)

Změnám v sociálním systému, které znamenaly zhoršení či zamezení přístupu lidí s existenčními problémy k dávkám určeným ke zmírnění, nikoli k vyřešení jejich obtížné životní situace, lze sotva připisovat zásluhu na snížení nezaměstnanosti.

STARONOVÉ RECEPTY

S některými návrhy na ještě větší tzv. flexibilizaci pracovního trhu, které premiér Nečas představil na letošní ideové konferenci, přišel již v červnu 2008, tehdy coby místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí, při přípravě tzv. koncepční novely nového zákoníku práce. Jde např. o tzv. „práci na zavolanou“ (on-call work) a sdílení jed-

noho pracovního místa více zaměstnanci, tzv. job-sharing. Nečas na ideové konferenci ODS zdůvodnil záměry na zavedení těchto forem neplnohodnotných pracovních poměrů mj. takto: „Chceme dále vytvořit zákonné podmínky, které umožní vykonávat práci „na zavalanou“ především důchodcům, studentům a ženám v domácnosti. Na základě této dohody si zaměstnavatel se zaměstnancem budou moci vyjít vstříc s časovým rozložením práce. [...] Budeme prosazovat legislativní úpravu tzv. job-sharingu, tedy výkonu práce, kdy jedno pracovní místo sdílí více zaměstnanců. Jedná se o nový typ pružné formy práce na částečný úvazek. K rozvržení pracovní doby by docházelo na základě dohody mezi samotnými zaměstnanci.“

Nečas zdůvodňuje zavedení těchto forem zaměstnání tím, že budou výhodné pro rodiče na mateřské, studenty a důchodce, ale takto zaměstnáváni budou i ostatní skupiny obyvatel, které potřebují plnohodnotné zaměstnání za plný plat. Je ale také otázkou, zda takovéto formy práce budou vyhovovat i těm skupinám obyvatel, jejichž potřebami se ODS zaštiťuje. V případě práce na zavalanou by byl zaměstnanec neustále k dispozici na telefonu a musel by být schopný se po zavolání dostavit do určité doby k zaměstnavateli k výkonu práce. Jednalo by se tedy o neustálou pracovní pohotovost. Člověk by byl stále vystaven stresu, že zazvoní zaměstnavatel a bude muset okamžitě odejít z místa, kde se právě nachází, a přestat dělat to, čemu se právě věnuje. Rodič na mateřské by musel např. opustit dítě, student, který by se zrovna učil na zkoušku, by všeho nechal a šel plnit přání svého šéfa atd. Takto zaměstnaný člověk bude muset být zkrátka vždy připraven odejít za prací a žádné plány nebudou přicházet v úvahu. Nebude moci ani pít alkoholické nápoje, protože kdyby ho šéf náhodou povolal, nesměl by být v práci pod jejich vlivem. Pokud by však zrovna na nějaké oslavě byl a zaměstnavatel si ho vyžádal, zaměstnanec by ze strachu o práci požití alkoholu neoznámil a mohl by způsobit nehodu.

V případě job-sharingu by zaměstnanec sdílel jednu pracovní pozici s dalším člověkem, s nímž by se střídal a domlouval si s ním pracovní dobu. Rizikem takovéto práce je, že se pracovníci nebudou schopni dohodnout na pracovní době a že budou společně odpovědní za jednu práci, na které se budou podílet v různý čas. Zaměstnanci budou sdílet nejen pracovní pozici, ale také plat, který bude tudíž menší, než kdyby práci vykonával jeden člověk na hlavní pracovní poměr.

ZÁKONÍK PRÁCE NA OBŤÍŽ

Premiér Nečas na ideové konferenci prohlásil: „Jak už bylo řečeno, došlo k posunu v pracovním právu, ovšem bude nezbytné

dále pokračovat. Zákoník práce má v současné době stále zhruba 400 paragrafů, které často velmi konkrétně popisují, co se může a co se nesmí. Některá pravidla jsou sice nutná s ohledem na členství v Evropské unii, ale i ta by měla být podrobena revizi. Například ustanovení o pracovní době čítají přes dvacet dlouhých paragrafů, přitom by se dala zkrátit na polovinu a mohla by ponechat větší smluvní volnost oběma stranám. To se týká i úpravy dovolené, překážek v práci a řady dalších institutů. [...]

Měli bychom vycházet i z toho, že je přijímán nový občanský zákoník. Naším dlouhodobějším cílem je prosazení zcela nového zákoníku práce. Instituty pracovního práva by se měly lépe sladit s úpravou práva občanského. Například v oblasti náhrady škody bychom si v pracovním právu vystačili místo s třiceti paragrafy jen s pěti. Zjednodušením by díky občanskému zákoníku mohla projít

▲ Premiér Petr Nečas

úprava změn pracovního poměru nebo úrazového pojištění. Po takové revizi by zákoník práce mohl čítat zhruba 150 jasných, přehledných a srozumitelných ustanovení. Byl by tedy zhruba o dvě třetiny „tenčí“

Už dnes si se zákoníkem práce spousta zaměstnavatelů těžkou hlavu nedělá. „Zákoník práce? – Co to je, na to tady nehrajeme,“ to je běžná reakce, když se snažíte uplatňovat svá práva u podnikatele. Ale i když je pro řadu zaměstnavatelů zákoník práce něčím, co neexistuje, je to pořád zákon, který zaručuje alespoň nějakou ochranu zaměstnancům, ale také zaměstnavatelům, i když jejich práva jistě v žaludcích politiků neleží. Bez něj, vynecháním nebo znejasněním některých pasáží, které by se po změnách mohly vykládat různě, by to byla pro zaměstnance katastrofa, návrat daleko do minulosti a odhození něčeho, o čem se dřívější dělníkům mohlo jen zdát.

PODNIKATELÉ

P. Nečas: „Pro občanské demokraty to zároveň znamená bránit zvyšování příjmů daní firmám i fyzickým osobám, jak navrhuje opozice, ale někdy i část koalice. Pro podniky je důležité stabilní podnikatelské prostředí. Jestli nechceme utlumit jejich rozvoj a zároveň vysokými daněmi

vyhnat špičkové experty do zahraničí, zapomeňme, prosím, na tyto tradiční levicové recepty. Pro nás to naopak znamená odbourávat překážky, které podnikům umožní ve stávající ekonomické situaci nejen přežít, ale především konkurovat ostatním na zahraničních trzích.“

ODS slovy Nečase nechce zvyšovat podnikům daně, aby nevyhnala špičkové experty do zahraničí. Podle něj jsou tedy bohaté korporace, které zde působí, špičkovými experty? V čem jsou třeba obchodní řetězce experty? V tom, jak špatně zacházejí se zaměstnanci, jak dovážejí textil vyrobený v zemích třetího světa nebo jak nepodporovat místní zemědělce? A pokud jde o jiný průmysl, znamená automaticky to, že vydělává, zásluhu nějakých špičkových expertů? Nebo je to na úkor pracovníků a např. montováním výrobků z dílů, které byly vyrobeny a přivezeny ze zemí, kde jsou pracovníci vykořisťováni? Pokud jde ODS o experty, měla by podporovat školství a vědu. Aby lidé byli vzdělaní a měli možnost sami založit firmu nebo pokračovat ve výzkumu na školách, a ne aby se stávali dalšími kolečky v soukolí nadnárodních korporací.

„Chtěl bych se především zastavit u živnostníků a drobných podnikatelů. Už před více než 12 lety jsem hovořil o tom, že „živnostník v Kardašově Řečici pro nás musí být důležitější než blahobytný bankéř v obleku od Armaniho a v botách od Guccioho.“

Nečas tedy dle svých slov je takový lidumil, který dává přednost jednomu živnostníkovi před bohatým bankéřem. Jak si ale jeho slova vyloží bývalí zaměstnanci podniků, které zanikly? Podniků, které vyráběly potřebné zboží a na které byl kvůli zadlužení u bank vyhlášen konkurz? Nečas dále řekl: „Čeští podnikatelé si stále stěžují na přílišnou byrokracii v podnikání, která snižuje jejich produktivitu. Zvláště problematické jsou ekologické, stavební a technické regulace, které vytváří umělé překážky pro podnikání.“

Jinými slovy ODS opět jasně říká, že ochrana životního prostředí, stavební povolení a další regulace, které mají za cíl eliminovat škodlivé vlivy vzniklé podnikatelskou činností, jsou jen na obtíž a je třeba je odstranit, aby byl podnikatel spokojen.

STÁT JE TAKÉ ZAMĚSTNAVATEL

Nečas prohlásil: „Jsou to především soukromé firmy a podnikatelé, kteří vytvářejí pracovní místa, jsou motorem ekonomiky a nesou kúži na trh doma i v zahraničí. Stát jim přitom nesmí překážet nebo dokonce házet klacky pod nohy. Nesmí jim nadbytečnou byrokracií omezovat život, musí jim uvolňovat prostor pro vlastní aktivity a rozvoj.“

Ale stát také vytváří pracovní místa, a to v několika ještě zbývajících státních podnicích, které však do budoucna hodlá zprivatizovat. Dále to je policie, státní zdravotnické organizace, hasičská záchranná služba, školství, armáda, úředníci a další. Vláda nahrává a vychází vstříc podnikatelům, kterým poskytuje všemožné odpisy, úlevy na daních atd. a jako důvod uvádí, že když soukromník ušetří, vzniknou automaticky další pracovní místa. To však není žádné pravidlo a soukromník si s ušetřenými penězi může samozřejmě dělat, co chce.

Politici zbavují stát možných zisků od podnikatelů, čímž ochuzují státní pokladnu, a tím pádem i sebe coby zaměstnavatele. Státním zaměstnancům zhoršují pracovní podmínky včetně platů, jejichž růst neodpovídá zvyšujícím se cenám životních potřeb a růstu DPH. V důsledku toho lidé odchází, anebo jsou hromadně vyhazováni s odůvodněním, že nejsou peníze na zaplacení jejich pracovních pozic. Stát, tedy spíše hrstka politiků, dává přednost soukromým zaměstnavatelům před státem coby zaměstnavatelem, a tím pádem před státními zaměstnanci. Ovšem kromě sebe, protože i oni jsou zaměstnanci státu, ale takovými, kteří si sami určují platy a odměny. Dále jsou tu jejich známí a příbuzní, které zaměstnávají a drží ve funkcích. V politice stále platí staré známé „já na bráchu, brácha na mě“. A tak se další miliony, které by se mohly vynaložit na pracovní místa ve státní službě, vyhazují na neúměrně vysoké platy, odměny a tzv. zlaté padáky, nemluvě o placení různých arbitráží či nevýhodných smluv, které politici a jejich známí uzavírají.

NEZAMĚŠTNANOST JE NORMÁLNÍ

Nečas se na konferenci chlubil tím, jak za vlád ODS se snížila nezaměstnanost na téměř „přirozenou nezaměstnanost“. „V červnu 2006 dosahovala její výše téměř osmi procent, a to podotýkám, že tehdy byl šestiprocentní ekonomický růst, a o dva roky později už klesla na 5 %, takže prakticky na míru přirozené nezaměstnanosti. Následně došlo vlivem globální krize opět k jejímu růstu, přesto dnes udržujeme 6. nejnižší nezaměstnanost v rámci Evropské unie.“

Nezaměstnanost je v kapitalistickém systému něco přirozeného, něco, co je třeba, je to, jako když dříve strašili kněží lidi peklem, nebudou-li poslušní. Dnes se straší nezaměstnaností – nelíbí se ti pracovní podmínky – žádný problém, lidí je dost. Práva zaměstnanců se tak zhoršují. A i když politici hází na nezaměstnané špínu, vědí, že je potřebují.

PRÁVICE VERSUS LIDSKÉ POTŘEBY

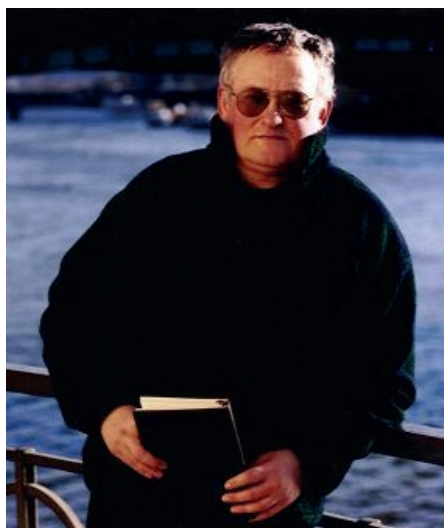
Pravicová vláda v čele s ODS prosazuje změny na pracovním trhu, které ospravedlňuje potřebami lidí, jako jsou rodiče na mateřské, studenti, zdravotně postižení a důchodci. Potřeby těchto skupin lidí nejsou však jen finanční povahy. Stále více jim ale peníze chybí, jelikož se stát stává čím dál více asociálním, snižuje a odebírá dávky, jejichž objem je pro státní pokladnu zanedbatelný. Bezohlednost politiků tak ve stále větší míře vede k tomu, že přirozené lidské potřeby jsou potlačovány kvůli finančním potřebám. Přetrhávají se vazby mezi rodinami. Děti, které potřebují mít u sebe své rodiče, jsou vychovávány někým jiným, protože oba rodiče či rodič samoživitel musí být v práci, aby měla rodina zajištěny peníze na základní životní potřeby, jako je bydlení, energie, jídlo, ošacení atd. Lidé v důchodovém věku, kteří si zaslouží odpočinek a mají různé obtíže spojené se stářím, musí chodit do práce, mimo jiné aby neskončili pod mostem, jelikož stát nereguluje už ani nájemné. A studentům, těm hodlají politici namísto nerušených podmínek pro studium „zařídít“ školné. Už nyní tráví vysokoškolští posluchači spoustu času brigádami a např. děti, o které se stará jen jeden rodič, musí dát často přednost práci před vzděláním.

Ano, ODS je správná pravicová strana, pro kterou jsou finanční potřeby nadřazeny ostatním potřebám. Podle ní děti nepotřebují péči svých rodičů a rodiče nepotřebují vztah se svými dětmi. Důchodci nepotřebují odpočívat a studenti, tedy ti z chudších rodin, studovat. Lidé nepotřebují volno, čas pro sebe, čas na to, co je baví a rozvíjí. Koneckonců, mohli by třeba v tom volném čase přemýšlet o systému, ve kterém žijí, číst knihy a úvahy od Engelse, Ericha Fromma a dalších. Mohli by rozvíjet různé plány, jak systém změnit, a protože porobených je víc než těch, kteří vládnou, je tu velká možnost úspěchu. Lidé, kteří by nebyli zmoženi prací a doma neměli energii už jen na sezení na gauči a koukání na televizi, by místo toho měli čas setkávat se a vytvářet různé spolky nespokojených s kapitalismem, a mohli by se dokonce zapojovat do příprav protivládních protestů, které by tím pádem byly daleko větší.

Zkrátka unavený, prací zmožený člověk, strachující se o životně nutný výdělek je politikům prospěšnější, takové nás chtějí mít.

PROČ NE NAROVNÁNÍ?

IVAN O. ŠTAMPACH

▲ Ivan O. Štampach, zdroj: www.stampach.cz

Do sněmovny se dostal návrh na takřčené majetkové narovnání mezi církvemi a státem. Již jednou, dokonce za pravicové většiny, v ní neprošel návrh Topolánkovy vlády, že se církvím poskytne nestydatých a nerealistických 270 miliard korun, které jim měly být vypláceny postupně během sedesáti let. V přípravné komisi za účasti vládních odborníků a právníků zastupujících církve se tentokrát projednává několik mnohem skromnějších variant objemu nemovitého majetku a peněz, které by stát poskytl těmto subjektům.

Potíže spojené s poskytováním naturálního majetku měly být podle dřívější koncepce řešeny čistě finančním narovnáním. Realistický návrh opozice pro současnost se kloní pouze k finančnímu narovnání s tím,

že částka, obvykle uváděná jako 17 miliard Kč, by byla vložena do fondu spravovaného církvemi. Peníze by se rozdělovaly proporcionálně podle jasně stanoveného klíče, pravděpodobně mírně ve prospěch menších uskupení mimo Církev římskokatolickou. Kdyby se totiž uplatnila právně pochybná ideologie údajného vrácení majetku původním vlastníkům, měly by některé registrované a akreditované náboženské společnosti nárok na značný majetek, kdysi získaný pochybnými cestami, a jiné by zůstaly prakticky s prázdnými rukama. Pokud by se majetek uvnitř Církve římskokatolické nějak proporčně rozdělil, nemusela by nadále od svých členů nic chtít. Žila by jen z výnosu majetku. Tato církev by totiž těžko získala prostředky od svých členů, protože netuší,

kdo jejím členem podle jejích vnitřních předpisů (podle kanonického práva) reálně je, ba ani kolik takových osob je. Další církve by musely naproti tomu pečlivě pracovat se svými kartotékami, a pokud by v ekonomické konkurenci chtěly přežít, musely by povzbudit své aktivní členy k placení saláru, desátků, či jak se kde členský příspěvek jmenuje.

Budou-li se církvím dávat např. pozemky, na které vznášejí vlastnický nárok, vznikne problém. Právní subjekt jménem Církve římskokatolická vznikl roku 1991 registrací podle českých zákonů, v tomto případě recepce dřívějších právních aktů. Takový subjekt ovšem před restituční bariérou, již je 25. únor 1948, nic nevlastnil. V této náboženské společnosti jsou však tisíce právnických osob (farnosti, diecéze, řeholní komunity), mezi nimiž mohou být uznatelné nároky rozloženy velmi neproporcionálně. Značná část takového majetku (v závislosti na době, která by nakonec byla určena jako rozhodující) by připadla dvěma z těchto subjektů, a sice Strahovské kanonii premonstrátů a Olomouckému arcibiskupství. Pro stovky farností by nula od nuly pošla. Je ovšem skutečností, že na českém území nemá nikdo církevní kompetenci zároveň nad oběma zmíněnými právními subjekty. Pokud by se údajní dřívější vlastníci neztékali svých historických nároků dobrovolně, musel by zřejmě rozhodnout Řím.

Při uvažování o správném řešení je třeba si zřetelně připomenout, že především římská katolická, ale i další přišli o možnost pokrývat z výnosu církevního majetku mzdové náklady na duchovenstvo dávno před nástupem komunistického režimu a před jeho zestátnujícími rozhodnutími. Stalo se to při pozemkové reformě roku 1919. Už tehdy vznikly rozhořčené polemiky podobné těm dnešním. Stát nakonec přistoupil v červnu 1926 na to, že bude církvím kompenzovat újmu tím, že jejich duchovní budou dostávat plat, který se odůvodňoval v dobových diskusích především jako mzda za vyučování náboženství na školách analogická platům učitelů. Tato dohoda se označuje jako kongrua. Pokračováním této kompenzace pod jiným názvem je i praxe odvozená od zákona 218/1949 Sb., který překvapivě dosud (v novelizované podobě) platí. Zajišťuje církvím s oprávněním k výkonu zvláštních práv nárokově pokrytí mezd a též pokrytí aspoň části provozních nákladů. Církvi s tímto privilegiem je 21, některé však o tyto peníze od státu nestojí. Jiné se nechávají za tyto peníze koupit a jsou ochotny projevovat vděk přizpůsobením svého zvěstování a učení momentálním politickým požadavkům.

Je nutno též pamatovat na pozemkovou reformu vyhlášenou a realizovanou ve třech etapách po II. světové válce. Byla chápána jako revize pozemkové reformy z roku 1919. Její třetí etapa nastala po únorovém převratu

r. 1948. V tomto smyslu o ní nelze mluvit jako o komunistickém bezpráví nebo tvrdit, že komunisté církvím něco ukradli. Poúnorový režim vložil majetek náboženských společností do fondu nazvaného Náboženská matice, a zbavil tak původní správce vlivu na tento majetek. Matici řídili státem dosazení úředníci. Hned po listopadu 1989 se začalo pracovat na zákonech České národní rady, jimiž se v letech 1990 a 1991 církvím vrátilo do správy a k působnosti budovy (kostely, fary, kláštery, biskupství apod.) a pozemky pod nimi a kolem nich. Tím se staly na státu nezávislými subjekty. Nyní zamýšlené poskytování finančních prostředků a nemovitostí by mělo čistě ekonomický význam. Náboženské společnosti by s nimi hospodařily a z výnosu by financovaly svou činnost. To by však vyžadovalo, jak už bylo řečeno, návrat před rok 1918, a tedy zpochybnění oprávněnosti právních aktů I. republiky.

Poskytování nemovitostí nebo peněz náboženským společnostem se opatrně přestalo označovat jako restituce a mluví se o majetkovém narovnání. Zatím nikdo z vládního tábora nepřiznává prolomení restituční hranice roku 1948 (u židovských obcí roku 1939). Bude nutno pečlivě sledovat, kam se bude takřečené narovnání vracet. Před pozemkové reformy? Prohlásí se tak i první Československá republika a systém do února 1948 za nelegitimní nebo dokonce nelegální? Nebo snad zločinnou? To by mělo dalekosáhlé politické a historické důsledky. Bylo by pak třeba se ptát, nebude-li se někdo chtít vracet např. i před reformy císaře Josefa II., který snad nebyl komunistou, ale římskokatolické vlastnické subjekty zbavil rozsáhlého majetku. Že není málo těch, kdo v církevních kruzích sní o návratu třeba až k feudálnímu postavení církve, tím jsem si jist na základě víceleté osobní zkušenosti.

Omezování církevního majetku panovníky a demokratickými státy se zakládá na

právním názoru, že církev majetek pouze spravuje. Je-li k tomu důvod, může stát církví dispozici tímto majetkem omezit. V tomto smyslu se vyslovily při přípravě zákona i právnické fakulty. Stát sleduje úmysl omezit nepřiměřenou ekonomickou, a tím i politickou moc náboženských společností. Pokud by Církve římskokatolická dostala od státu majetek nabízený nyní projednávaným zákonem, stala by se jedním z nejbohatších a nejmocnějších subjektů v Česku. Nutno si uvědomit, že už majetkové omezení této církve režimem osvětského absolutismu postavilo tuto církev pod reálnější kontrolu státu a ukončilo tím éru otřesného násilí páchaného touto církví na obyvatelstvu v našich zeměpisných šířkách a délkách. Světská moc se totiž obrátila k humanistické tradici zahájené v renesanci a není už ochotna osoby, které církevní vrchnost postihla např. exkomunikací, trestat světskými tresty, především „milosrdně bez prolití krve“, tedy upálením zaživa. Pouze dostatečně silný stát hájí své obyvatele před těmito zločinnými tendencemi a chrání civilizační hodnoty. I o to jde v otázce takzvaných církevních restitucí.

Tímto historickým konstatováním nemá být řečeno, že církve posílené dalším majetkem by dnes měly tendenci znovu upalovat kacíře nebo chovat se obdobně. Dnes už je nemálo církevních činitelů všech vyznání, kteří jsou ochotni vyslovit politování nad násilím, které někteří lidé páchali jejich jménem. Má to sice ještě na hony daleko k jasné distanci od institucionálních zločinů, ale je to aspoň krůček dobrým směrem. Když jim v tom novověký stát zabránil, provedl následnou sebereflexi a tuto změnu zvnitřnil. Dnes už se k násilné reakci církve na církevní delikty kloní menšina členů a činitelů církví. Toto rozhodnutí je však nutno podporovat důraznou demokratickou kontrolou církevních institucí.

Omezení majetkových nároků církvím spíše prospěje, než uškodí. Vše prospěšné, čím od obnovení svobody vyznání roku 1990 slouží společnosti, budou moci i bez uskutečnění „narovnání“ pěstovat za současných podmínek nadále. Budou schopny vzdělávat a poskytovat sociální péči, protože tato jejich činnost je i dnes podporována státem z jiných kapitol státního rozpočtu, než je církevní činnost. Zachování současného právního stavu neohroží jejich neobyčejně rozbujelejší mediální a publikační aktivitu. Reálných účastníků dění ve všech registrovaných náboženských organizacích nebude podle všeho o moc víc než 400 tisíc, ale rozhlasových a televizních náboženských pořadů, za které náboženské společnosti nemusí nic platit, je velké množství. I počet titulů náboženské literatury je rovněž obrovský. V těchto oblastech náboženským společností prostředky nechybí.

Autor je religionista.

ACTA ET CETERA

TOMÁŠ KORDA, LUKÁŠ MATOŠKA, JAN RŮŽIČKA, MARTIN VRBA

Kde se vzala ACTA a příbuzné dokumenty a za jakým účelem jsou vehementně prosazovány vládami celého světa? Jaký potenciál vězí v protestním hnutí, které bylo odporem proti těmto dokumentům iniciováno? A konečně, co znamená omezování svobody na internetu pro levice?

ÚNIK A PRVNÍ PROTESTY

ACTA byla projednávána tajně, mezi první protesty můžeme tedy počítat už reakce na zveřejnění jejích návrhů; první část unikla v květnu 2008, hrubý návrh celé smlouvy v únoru následujícího roku. Největším unikem bylo v březnu 2010 zveřejnění článků dohody, jež obsahovaly konkrétní a kontroverzní prostředky, jimiž má být dodržování autorského práva vymáháno (články 2.1 a 2.4 dohody).

Tyto úniky vyvolaly protesty hlavně mezi odborníky. Dokument kritický k ACTA vyšel z expertního fóra akademiků, politiků a zástupců nevládních organizací. V USA zaslalo přes 70 profesorů z právnických fakult dopis Baracku Obamovi, v němž prezidenta vyzývají k odmítnutí dohody.

V EU se k smlouvě kriticky stavěl i Evropský parlament, který trval na tom, aby bylo projednávání dohody s parlamentem zřejmé. Dohoda byla vyjednávala tajně a některé její formulace vzbuzují podezření, že měla být původně přijata pouze jako obchodní dohoda, tzn. proces schvalování měl obejít všechny parlamenty – jak ten evropský, tak parlamenty národní – a pro její přijetí by stačil podpis vlád, resp. Evropské komise a amerického prezidenta. Tomuto konci se podařilo zabránit právě zveřejněním smlouvy.

FRANCIE

Zákon HADOPI měl vymáhat autorské právo tím, že by na základě a z titulu stížností držitele práva mohl opravňovat k monitorování jednotlivých uživatelů a – po předchozích varováních je odstříhnout od internetu (!). Rozhodující pravomoc měl mít původně výlučně za tím účelem zřízený úřad (stejnomený: HADOPI). Po zrušení zákona ústavním soudem byl však koncept doplněn o možnost soudního přezkoumání.

Zákon prosazoval zejména prezident Sarkozy; přes odpor Národního shromáždění a navzdory zamítnutí zákona ústavním soudem byla nakonec přepracovaná verze v říjnu roku 2009 schválena.

Projednávání zákona doprovázel velmi silný lobbying ze strany zábavního průmyslu a potažmo ze strany vlády: v Národním

shromáždění bylo např. prosazeno omezení parlamentní debaty (u nás dobře známo ve variantách tzv. „legislativní nouze“; v Maďarsku před nedávnem pro účely hladkého schvalování „reformem“ dokonce od základu přepracovali sněmovní řád, vizte Solidaritu č. 62).

ACTA tak nejsou jedinou hrozbou pro uživatele internetu – i pokud smlouva zůstane neschválena, produkční společnosti a neoliberalní vlády mají ve svém repertoáru nespočetnou řadu dalších možností.

USA A STÁVKA NA INTERNETU

Stop Online Piracy Act (SOPA) a Protect IP Act (PIPA) měly zamezovat šíření autorsky chráněných dat prostřednictvím řady opatření, přičemž nejzávažnější bylo blokování přístupu na celé domény, odkud měly „podezřelé“ soubory pocházet, a možnost přikázat provozovatelům internetových vyhledávačů, aby nezobrazovaly určité stránky. Produkční společnosti by tak prostřednictvím soudních příkazů měly zcela volnou ruku v prosazování svých zájmů. Byl by to navíc první krok k rozsáhlé cenzuře internetu, která by se – vedena komerčními zájmy – mohla rozrůstat rychlostí světla.

Oba návrhy přišly ve stejný čas – ve chvíli, kdy se dojednávala konečná podoba smlouvy ACTA – a vyvolaly značný odpor. Vedly ke dvěma internetovým protestům. V listopadu 2011 byly pod heslem „Americký den cenzury“ umístovány protestní a varovné bannery na nejrůznější stránky, mezi protestující se zapojil například internetový prohlížeč Mozilla Firefox. Velká internetová stávka, do které se zapojilo přes 115 000 stránek, pak proběhla 18. ledna 2012; k organizátorům akce patřila mj. internetová encyklopedie Wikipedia (návštěvníkovi encyklopedie se onen den namísto hledaného hesla zobrazila černá stránka, kde stálo: „takto nesvobodně by mohl vypadat internet po přijetí zákonů“ – přístupná byla ten den jen hesla právě o ACTA, SOPA a PIPA).

Výsledkem těchto protestů bylo, že někteří poslanci i senátoři odvolali svou podporu zákonům, které byly z toho důvodu jako neprůchozí dočasně odloženy. Ale na jak dlouho? V současné době se totiž připravuje nová verze této legislativy.

CELOSVĚTOVÉ DEMONSTRACE PROTI ACTA

Po podepsání smlouvy následovala také řada „klasických“, fyzických protestů; k největším patřily demonstrace v Polsku – jen v Krakově protestovalo přes 15 000 lidí, dalších 5000 pak ve Wroclavi – a demonstrace proběhly v řadě dalších městech. V ČR se demonstrace,

kteří organizovala především Česká pirátská strana, zúčastnilo na tři tisíce lidí. 3000 demonstrovalo také ve Slovinsku, dále se výrazněji protestovalo ve Švédsku, Srbsku, Irsku a na dalších místech.

Globálním dnem protestů byl vyhlášen 11. únor – jen v Evropě byly hlášeny akce ve více než 200 městech. Největší demonstrace byly v Německu, napříč zemí se jich zúčastnilo přes 100 000 lidí (jen v Berlíně šlo o přinejmenším desetitisícovou demonstraci). 8000 lidí demonstrovalo v Bulharsku, 1500 lidí protestovalo v Talinu, v sousední Litvě pak asi 500 účastníků. Stovky lidí protestovaly v několika francouzských městech.

Výsledkem protestů je zastavení ratifikace v řadě zemí, včetně ČR a Polska, německá vláda oznámila, že smlouvu prozatím nepodepíše. Další kolo protestů, zejména ve Francii, Německu, Rumunsku a Dánsku, se chystá na 25. února.

ČESKO A DADA-ACTA

Jak jsme již uvedli, v ČR proběhly demonstrace v nebývalých 17 městech zároveň, na největší z nich v Praze bylo podle různých odhadů dva až tři tisíce lidí.

Během února byl oficiálně spuštěn projekt DADA-ACTA. Jedná se o iniciativu celkem 57 českých a slovenských, převážně alternativních umělců, kteří společně vytvořili kompilát vlastních skladeb, který poskytl ke svobodnému stahování a sdílení na stránkách (dada-acta.eu). Na protest proti dohodě ACTA přidali i vlastní textové komentáře, v nichž objasňují svůj postoj k dohodě, a nechybí zde ani vizuální tvorba.

DADA-ACTA je tak symbolickým aktem nesouhlasu, demonstrací svobody virtuálního prostoru, a to včetně svobody šíření původní autorské tvorby. Autoři daných děl se vzdávají svazujících nároků na „duševní vlastnictví“ a dávají svá díla zcela volně k dispozici – v přímém kontrastu s důsledky, které ACTA má či v posledku může mít. Nezapomínejme totiž, že formulace ACTA jsou záměrně vágní (podobně jako u jiné „reformní“ legislativy), tzn. otevřené interpretaci – především proto, aby bylo možné využít a uplatnit široké spektrum represivních praxí.

Celý projekt DADA-ACTA tak můžeme vidět i jako manifestaci alternativní vize tvorby, která se zakládá na svobodě (internetového) sdílení a síťové komunikaci, v níž autor není posvátným zřídlem, které mají „chránit“ skutečná nebo relativní privilegia (vždyť autorská práva velmi často vlastní a jimi zachází vydavatelství, nikoli tvůrci). Ne, autor je součástí procesu symetrické a horizontální komuni-

kace; procesu, ve kterém umělec a posluchač stojí na jedné lodi, na jejíž žerdi vlaje prapor s heslem „svobodný virtuální svět“. Ve zkratce, celé je to o svobodném prostoru, přinejmenším toho virtuálního, jehož samozřejmost byla nedávným započatím politických kroků prolomena.

ANONYMOUS

Jako odpověď na schválení ACTA a zablokování serveru Megaupload provedli „hacktivisté“ ze sítě Anonymous řadu demonstrativních útoků na stránky vlád a zákonodárných shromáždění. V USA se jim podařilo dočasně znepřístupnit stránky FBI, CIA a Bílého domu (!); stránky vlád a parlamentů padly i v Polsku, na Slovensku a v České republice. Zde byly navíc napadeny stránky OSA (Ochranný svaz autorský; organizace, která „spravuje“ poplatky spojené s autorským právem) a nabourány byly také stránky ODS, na nichž piráti umístili varovný text a následně zveřejnili seznam členů strany.

POHLED ZLEVA

O co tedy jde: jak máme rozumět např. ACTA a protestům proti ní? Marx předpokládal, že překotný kapitalistický vývoj povede ke vzniku takových prostředků (např. v oblasti technologií), jež budou v náznacích předznamenávat další společenskou epochu, resp. její potřebu. Slovem: kapitalismus jako socioeko-

nomický rámec začne být společností nakořeněn a krom toho si ukuje zbraně, které budou užity a obráceny proti němu (něco podobného předcházelo „vystřídání“ feudalismu).

Lidé bojují proti privatizaci duševního vlastnictví, respektive proti vymáhání práv vlastníků privatizovaného duševního vlastnictví. Právě „duševní vlastnictví“ je jednou ze složek toho, co autoři od Michaela Hardta a Antonia Negriho po Slavojě Žižka nazývají „commons“, tedy sdílenými, veřejnými, společnými statky. Díky existenci této sféry veřejného prostoru se lidé nazývají lidmi: veřejný prostor je podmínkou politiky, tedy toho, co pravděpodobně nejspolehlivěji odlišuje člověka od zvířete. Toho si byli vědomi již staří Řekové a soudobá filozofie tyto motivy hojně aktualizuje. Post-marxista Jacques Rancière, jemuž v edici SOK před nedávnem vyšla v češtině Neshoda (k níž připravujeme recenzi), dokonce dodává: politika je vzácná, vyskytuje se tam, kde jsou „commons“ předmětem sporu – napadání a obhajoby – nebo rozšiřování. Právě proto dnes pravděpodobně Evropu a svět obchází strašidlo nového politického subjektu.

Je evidentní, že za veškerou legislativu typu ACTA stojí pokus kapitalismu podříditi logice vlastního fungování ty oblasti lidské společnosti, které dosud stály na „systémové periferii“, tj. tržně hospodářské logice se vzma-

haly. Kapitalismus potřebuje stále nová odbytiště. Internet však může být jedním z médií, které se nepodřídí a z něhož vzejdou apoštoly nového komunismu a nových forem boje proti nejružnějším formám nesvobody, nerovnosti a hospodářského útlačku. Kdysi se tomu přezdívalo „zárodky komunismu“. Internet totiž demonstrovuje potřebu nových dominantních vlastnických struktur, jež je třeba nastolit, má-li být zachována a rozšiřována svoboda a rovnost, která se internetem zrozuje, zmnožuje a umožňuje. Zjevně nestačí, aby nadále převažovala soukromá vlastnická forma – např. v oblasti autorských práv je obzvláště absurdní, že právy na dílo disponují vydavatelské korporace, které se vznikem díla, natož s autorem mají sotvakdy co dělat. Půjde však o to, do jaké míry pochopí účastníci internetových stávek, že motivace jejich boje se neliší od motivací účastníků stávek fyzických, tzn. budou-li s to připustit si úplnou političnost svého protestu a užít všech prostředků, které k tomu náleží.

Ať tak či onak, levice se musí znovu chopit tématu svobody, které bude stále výrazněji ústřední (tak uvažuje mj. David Harvey; v tomto čísle otiskujeme poslední část textu o Harveyem od R. Převrátla). Levice musí vysvětlit, v jakém směru se svoboda a rovnost na internetu a kdekoli jinde vzájemně podmiňují, a zbavit pravici zideologizovaného argumentu „svobody“, která je redukována na svobodu hájit svá vlastnická práva proti celku.

SLOVENSKO: O GORILÁCH A LIDECH

THOMAS FRANKE, ŠTĚPÁN LOHR

V r. 2005 si pracovník slovenské tajné služby SIS všiml častého výskytu vládních limuzín před činžákem v centru Bratislavy, kde bydlel. Vedlejší byt patřil člověku ze společnosti Penta, který si tam zval politiky. Zakrátko zahájila SIS odposlech pod krycím názvem „Gorila“ dle přezdívky majitele konspirativního bytu.

Spis Gorila by měl při přetištění na stránkách Solidarity více než 50 stránek. Jde o protokoly z odposlechů. V protokolech mluví odposlouchání s největší samozřejmostí o „provizích“ pro úředníky a politiky při privatizacích a obchodech se státními podniky. Penta dle spisu ovlivňovala politiky rozhodující o privatizaci slovenské energetiky a dalšího státního majetku, mimo jiné například bratislavského letiště. Nejvíce šli přitom Pentě na ruku politici z tehdy úřadující pravicové vlády.

Jen námtkou – např. o srazu šéfa Penty Haščáka s tehdejšími místopředsedou vlády a ministrem hospodářství Malchárem se píše takto: „Aj v predstavenstve a aj v dozornej rade SE [Slovenské elektrárne, a.s.] je už schválený projekt informačného systému pre GovCo, a.s. [další státní podnik], za 170 mil. Sk... Provízia

z obchodu na rozdelenie je 21,5 mil. Sk. Haščák to pôvodne plánoval rozdeliť na tretiny (Világi, Malchárek, Grošaft), ale nestihol to oznámiť Világimu a Grošaftovi... Haščák reaguje, že teda všetko pôjde Malchárkovi.

V predstavenstve SE prešlo už obstarávanie informačného systému za 390 mil. Sk, v ktorom má vyhrať SAP... Malchárek má dostať z obchodu províziu 25 mil. Sk.“

Tehdejší pravicová vláda byla podobná dnešní a na strany zmíněné ve spise doléhá nyní skandál nejvíce. Zpráva Gorila ležela po svém uzavření i na stole tehdejšího premiéra a nynějšího ministra zahraničí a šéfa SDKÚ-DS Dzurindy. Ten ji nechal archivovat. Policie šetření nezahájila a nahrávky byly zničeny.

KDO JE PENTA

Penta Investments Limited spolu s J&T jsou na Slovensku nejvýznamnější finanční skupiny. Pěstují úzkou vazbu na politiky.

Příkladem pro obchodní metody budiž postup Penty při privatizaci Všeobecné zdravotnej poisťovni. Byl to státní podnik s minimálním podílem soukromých akcionářů (mezi nimi Penta) z dob kuponové privatizace, který

se měl prodat německé Allianz. Penta se bila za práva těchto malých akcionářů. Měli dostat příležitost před prodejem navýšit svůj podíl ve VŠZP na celkových 20 procent, a tím více profitovat z privatizace.

Již tenkrát zazněla v tisku kritika, že ustanovení je příliš vágní a že by se měly definovat mechanismy, kterými by se toto navýšení řídilo. Avšak parlamentem prošel zákon v nezměněné podobě.

V rozhodující den se tvořila před kanceláří, kde se navýšení mělo provádět, fronta žadatelů z řad malých akcionářů. První z nich byl obzvláště vzrostlý. Když se dveře kanceláře otevřely, vkročil a podíl Penty se zvýšil na rovných 20 procent na VŠZP. Ostatní šli domů.

Firma působí hlavně na Slovensku, ale i v ČR a v Polsku. Kvůli směšně nízkým daním má však hlavní sídlo na Kypru. Další sídlo má v Nizozemsku, protože odtud se dobře soudí se státem – další způsob, jak ze státní kasy za přihlížení politiků tahat velké peníze.

KORUPCE

Slovenské hlavní město doslova žije ve stínu korupce. Celá řada mrakodrapů

▲ Jedna z aktuálnych karikatur: vľavo Dzurinda, vpravo Fico. Svého času úhlavní političtí rivalové se snad liší hlavně tím, že posluhují jiným finančním skupinám.

kolem historického centra se stavěla ilegálně a navzdory stavebním úřadům. Kolaudace si stavitelé vydupali až dodatečně. To je třeba případ věže u nákupního centra Aupark nebo sídla O2. Tato společnost se i navzdory svému krásnému etickému kodexu nastěhovala do budovy ještě před její legalizací.

Rovná daň, ve skutečnosti kvůli daňovým prázdninám pro „investory“ nebo různým stropům apod. silně regresivní, má za důsledek chátrající veřejnou infrastrukturu. Např. většina autobusů a sanitek pochází ještě z 80. let. Silnice jsou v tak žalostném stavu, že silné terénní vozy bohatých skoro dávají smysl.

ZDRAVOTNICTVÍ NA SLOVENSKU

Penta vlastní mj. několik nemocnic a řetězec lékáren Dr. Max. Vytvářela tlak i na privatizaci slovenského zdravotnictví a jeho „reformu“. Takzvaná „Zajacova reforma“ (podle ministra Rudolfa Zajace) přinesla konec bezplatného zdravotnictví, zavedení poplatků u lékaře i za recept a vytvořila prostor pro dvojí standardy péče.

Např. se musí platit deset euro (250 Kč) za to, aby se pacient mohl na ambulanci dostavit na prohlídku v domluvenou hodinu. V praxi to vypadá tak, že člověk prosedí dlouhé hodiny v čekárně, zatímco kolem chodí do ordinace lidé, kteří na poplatek mají.

MÉDIA

Podle slov Toma Nicholsona, kanadsko-slovenského novináře, mu před dvěma roky spis Gorila někdo přihrál. Po dobu dvou let ho nabízel různým pravicovým novinům, pro které píše.

Žádné ho neotiskly. Jednak samozřejmě měly strach z možných žalob. Ale redaktor SME, novin odpovídajících českým MF Dnes, zmiňoval jako důvody i obavy ze společenských dopadů a to, že pošpiní hlavně pravicové strany, a tak „zabrzdí nutné reformy“. Neoliberální dogmata jsou novinám milejší než pravda.

Koncem r. 2011 se spis Gorila objevil na internetu. Nabízí se spekulace o souvislosti s letošními parlamentními volbami 10. března. Spis totálně dominuje předvolebnímu boji a SDKÚ-DS, v minulých volbách druhá nejsilnější strana, se možná ani nedostane do parlamentu.

Zveřejněním mohou získat jednak malé pravicové strany, které v době odposlechů ještě ani neexistovaly, jednak Ficův Smer. Smer se hlásí k sociální demokracii, ale svou vládu sestavil Fico v r. 2006 s fašisty ze SNS a pokračoval v neoliberální politice Dzurindovy vlády. Data o Ficovi ve spise Gorila nejsou nijak lichotivá, ale hraje mu do karet, že se kamarádí více s konkurující J&T než s Pentou. Předvolební výzkumy mluví o drtivém vítězství Smeru v březnu.

Pravicové noviny po internetovém zveřejnění spisu spekovaly o špionážní hře a bědovaly nad tím, že nahrává Ficovu Smeru. Když se však daly do ověřování pravosti zprávy, získaly celou řadu indicií, které svědčí o její věrohodnosti. Nájemníci potvrdili návštěvy politiků v jejich domě, byt patřil jmenovanému Vargovi, spis s názvem Gorila se našel v archivu a šéf SIS i soud potvrdili odposlechy.

Ministr vnitra se nyní sice holedbá, že policie kauzu razantně vyšetřuje, výsledky však doposud nepředložil žádné. Hmatatelné důsledky kauzy jsou zatím pouze dva: bratislavský okresní soud zakázal publikaci Nicholsonovy knihy o případu a Penta narychlo oplotila své hlavní sídlo v Petržalce.

PROTESTY

27. ledna se sešlo okolo 4 tisíc lidí na náměstí Slovenského národního povstání v Bratislavě, odkud se po vyslechnutí několika proslovů vydali směrem k prezidentskému paláci a parlamentu. Na obě budovy pak protestující házeli banány.

Řečníci, mezi kterými byl například lidskoprávní aktivista Peter Weisenbacher, ostře kritizovali i samotnou ideu privatizace slo-

venských elektráren, plynáren či zdravotnictví. Weisenbacher posléze vyběhl přítomné k občanské neposlušnosti: „Ne, nemusíme skončit v šest hodin. Když si v této republice firmy kupují parlamenty a vlády, tak si přece nebudeme hrát na to, že budeme dodržovat nějaké předpisy městské části! To, co se můžeme dočíst ve spise Gorila, je celkem určitě demontáž ústavního systému a Ústava Slovenské republiky nám dává možnost zakročit v tomto případě a přistoupit k občanské neposlušnosti!“ Potlesk, který pak za svůj projev sklídl, svědčí o celkové náladě protestujících.

„3. februára sa v Bratislave zišlo viac ako 7000 ľudí. Niektorí hovoria 20 000, na celom Slovensku to bolo vraj 30 000: v Bratislave, Trenčíne, Žiline, Zvolene, Nitre a Prešove.

Od leta môžeme sledovať narastanie prejavov nespokojnosti viacerých skupín občanov na Slovensku. Vybíralo sa 55 000 podpisov na petíciu za zvýšenia platov učiteľov a lepšie financovanie školstva. Konala sa osem tisícová demonštrácia učiteľov pred úradom vlády. Boli tu hromadne výpovede lekárov. Na jeseň sme organizovali protest proti partokrácii a proti Pente a J&T, na ktorom bolo 300 ľudí. S dnešnými počtami demonštrantov sa to nedá porovnať, ale dostať aj 300 ľudí na námestie je na Slovensku umenie.

Myslím, že ľudia boli dlho ochotní plniť požiadavku politikov, aby prinášali teraz obeť za to, aby sa v budúcnosti mali lepšie. 20 rokov čakali na tu lepšiu budúcnosť a tá stále nikde, a tak nespokojnosť rástla až prišla do bodu, že už ľudia nechcú ďalej čakať. Povedali si dosť, už nebudeme mlčať, lebo kým sa neozveme, politici nám nič nedajú.

No a do toho prišiel spis Gorila, ktorý ukázal, že zatiaľ čo im politici upierajú aj malé zvýšenie platu, finančné skupiny točia obrovské sumy zo štátneho. To ľudia už zdvihlo zo stoličiek. Priznám sa ale, že tým prekvapili aj mňa. Ešte pred tromi týždňami by som neveril, že niečo ľudia na Slovensku ešte dôkaze vyprovokovať.“ **Kamil Kandalaft**

O týden později se sešlo v Bratislavě už jen něco přes 2000 lidí. Každé hnutí sílí a vzápětí oslabuje. Avšak rychlost, se kterou se tak stalo v tomto případě, vypovídá o organizátorech protestů.

POHLED DO ZÁKULISÍ

Protesty odstartovala hrstka pravičáků přes facebook, např. student práv a podnikatel M. Hrivík, sympatizantka extrémně neoliberální strany SaS L. Gallová, podnikatelé M. Perduk a Š. Miščík nebo finanční poradce a student managementu P. Pčolinský. Není to až tak zvláštní, jen pravičák mohl být skutečně šokován z rozsáhlé korupce mezi pravicovými politiky.

Avšak jelikož jsou sami elitáři, kteří se dívají s despektem na většinu lidí, obzvlášť na tu, která volí Fica, jsou těmi nejhoršími vůdci protestního hnutí. Hned od prvního protestu se k pravičákům přidali i zkušenější levičáci.

Pravicové křídlo ale dokázalo vydírat nutností „kompromisu mezi pravíci a levíci“ a zachování jednoty. To v praxi znamená, že levice ve svých požadavcích nesmí jít dál, než je žádoucí pro pravici. Navíc měly být požadavky „akceptovatelné“. Nebylo sice řečeno pro koho, ale nejspíše pro zkorumpované soudnictví a pro pravicová média.

Původní, pravicoví organizátoři měli oprávněný strach z toho, že by nově nabíraní aktivisté z náměstí šli za jejich úzký rámec „očisty“ politického systému. Tak se vymlouvali na „efektivnost rozhodování“, aby zabránili rozšíření okruhu organizátorů.

Ačkoli se spis jmenuje podle člověka z Penty, organizátoři za gorily označují pouze politiky. I nezákonně nabyté soukromé vlastnictví je organizátorům zřejmě svaté a z toho důvodu také zrušili protestní pochod k Pentě, který svolala levice. Kritika

privatizace jako takové, která zajišťuje zisky malé menšiny z kapes většiny, je také tabu.

Stejně tak pravicoví organizátoři odsoudili rozhořčené účastníky protestu, kteří se 3. února dostali do strkanice s policií, a hystericky je obvinili ze spiknutí proti protestům.

Levice se zmožila jen na málo více než na fráze o boji za demokracii a o pokračování revoluce z r. 1989. I to je dosti kontraproduktivní, neboť propad životní úrovně na začátku 90. let byl na Slovensku ještě strmější než v Čechách, a proto je i nostalgie po minulém režimu mezi potenciálními účastníky hnutí ještě rozšířenější než v ČR.

VÝHLED

Levice prostě nebyla schopná obcházet pravici a zatlačit ji do defenzivy, jak se to naučila česká levice v iniciativě Ne základnám nebo jak to nyní praktikuje v Iniciativě za svobodné vysoké školy. „Trik“ spočívá v tom nabízet konkrétní aktivity těm, kteří jasně nepatří ani k jednomu křídlu a tvoří většinu aktivistů, a v těchto aktivitách a debatách o nich je přesvědčit o levicovém programu, i když pro média „akceptovatelný“ nebude.

A tak vyhrála pravice a hnutí se zaseklo na snu o čistém kapitalismu. V časech zkorumpovaného presidenta v Německu, běžícího parlamentního vyšetřování korupce v Rakousku, zkorumpované politické elity v Itálii nebo v Řecku a diktátu EU a MMF v těchto zemích je takový sen už pouze směšný.

Spis Gorila navíc také zmiňuje praní peněz Penty přes rakouskou Meindl Bank nebo obrovské úplatky od německých firem jako RWE.

Nejzoufalejší je volání po tom, aby lidé volili 10. března „slušné politiky“, jako by se nejednalo o protimluv. Tak hloupá jako organizátoři protestu většina lidí není, a tak čeká oběti systému na Slovensku jen další zklamání a kocovina. Hnutí Protest Gorila buď brzo zcela zanikne, anebo jeho lidí konkurzní podstatu hnutí prodají nějaké politické straně.

Ti, kteří snili o „slovenském jaru“, si budou muset počkat. Bouřlivé protesty však také ukázaly, že jsou Slováci mnohem méně apatičtí, než mnozí předpokládali. A k vybudování silných protestních hnutí bude v blízké budoucnosti ještě mnoho příležitostí, neboť krize světového a evropského kapitalismu teprve začala.

NESTOJÍME O ZÁCHRANU MĚNOVÉ UNIE

COSTAS LAPAVITSAS, MARCEL BOIS

▲ Costas Lapavitsas

Řecko má vystoupit z měnové unie a německá levice by si měla naléhavě rozmyslet svůj postoj k Evropě. Costas Lapavitsas je nejen profesorem ekonomie, ale i přítelem jasného slova. Zde je interview, které nabízí bohatou látku k diskusi.

Kolega z redakce měl jasno: „Tento muž se musí objevit v časopise!“ Tím mužem je Costas Lapavitsas. Redaktor Marcel Bois seděl v publiku, když Costas Lapavitsas polemizoval v Londýně na konferenci časopisu Historical Materialism s dalším levicovým ekonomem. Tématem byla krize eurozóny a budoucnost evropské společné měnové unie. Díky facebooku proběhl kontakt snadno a o tři dny později zodpovídal angažovaný a zároveň přátelský Costas telefonicky všechny dotazy. Na konec měl jednu prosbu: Evropská levice by naléhavě potřebovala debatu o svém postoji k projektu

Evropy. Costas Lapavitsas doufá, že toto interview onu debatu rozproudí a těší se na jakékoliv reakce. Tuto prosbu tímto předáváme našim čtenářům.

Costasi, nejdříve nahlédneme do krizového koule: Budeme ještě v roce 2015 stále platit eurem?

Některé země budou v roce 2015 euro stále mít, ale je vysoce nepravděpodobné, že všechny země, které jsou nyní v eurozóně, ho ještě budou užívat jako platební prostředek. Euro je ve své nynější podobě neudržitelné a také nebude zachováno. Síly, které zapříčinily jeho úpadek, jsou patrné: zatímco se tu bavíme, hroutí se evropský trh s obligacemi, protože investoři se specializují na německé státní půjčky a tím se zvyšují úrokové sazby půjček ostatních států. Když se trh s obligacemi tímto způsobem dostane pod další tlak, bude euro v několika týdnech vyřízeno.

Spolková kancléřka Angela Merkelová neustále zdůrazňuje rozdíl mezi bankovní a dluhovou krizí. První, říká Merkelová, zapříčinili nezodpovědní bankéři chybými spekulacemi. Dluhová krize byla naopak způsobena vládami středomořských zemí tak, že si nechaly své dluhy vymknout kontrole. Je toto rozlišení smysluplné?

Ne, v žádném případě. Máme tu co do činění jen s krizí. Začala v roce 2007 v USA

jako krize s nemovitostmi. Příčinou byly banky a další finanční aktéři. Ve velké míře se na ní podíleli také němečtí investoři. Když tato bublina kolem nemovitostí praskla, přišly banky o mnoho peněz. Z toho důvodu došlo k bankovní krizi, která zase vedla ke globální recesi. Této krizi čelily průmyslové státy státními intervencemi v nebylém rozsahu. Cílem bylo zachránit banky a stabilizovat poptávku. Současná exploze veřejného dluhového stavu je tedy důsledkem státní intervence z let 2008 až 2010 – a ne silné výdajové vládní politiky.

” Pokud se zaměstnanci v Německu cítí napadeni a mají obavy, měli by svůj vztek směřovat proti svým vlastním podnikům a vlastní vládě. Neboť odtud přichází tlak – a ne od zaměstnanců v Řecku.

A nyní jsou opět zodpovědné banky, tentokrát především evropské banky, protože jsou hlavními věřiteli státního dluhu. Krize z let 2007 a 2008 nebyla nikdy rozumně vyřešena, ani v Evropě, ani nikde jinde. Jelikož mají evropské státy vážné finanční problémy, spočívá hlavní nebezpečí v tom, že ještě více bank zbankrotuje. Krize se vrací ke svému výchozímu bodu.

Takhle interpretuješ průběh. Ale co říkáš této verzi: Privatizací, konsolidací rozpočtu a krácením mzdy se Němci dostali do velkého nedostatku a velmi bolestně se tuto situaci snaží dát do

pořádku. Zatímco ostatním se vedlo dobře, Němci za to mají teď platit. To pochopitelně odmítají.

Plně chápu, že zaměstnanci na euro pohlí-
žejí skepticky. Je pochopitelné, že nemají chuť
vydávat veřejné peníze na záchranu společné
měny, zvláště když se de facto jedná o další
miliardy na záchranu bank. Již 15 let klesají
v Německu příjmy zaměstnanců a dochází ke
státním škrtům. Němci, kteří jsou závislí na
mzdě, v podstatě nesli náklady na znovusjed-
nocení Německa a náklady na restrukturalizaci
německého kapitalismu. Nejzávažnější důvod
úspěchu německého exportu a jeho stoupající
konkurenceschopnost je tlak, který působil na
zaměstnance v Německu. Německá ekono-
mika byla již daleko více konkurenceschopná
než jiné, ale správně posílila teprve tehdy, když
mzdové náklady zůstaly roky zmrazeny.

Důvodem tedy nebyly stoupající produk-
tivita, efektivita nebo mimořádná vynále-
zavost, kterými je běžně vysvětlován úspěch
německého kapitalismu. Mnoho zemí na okraji
Evropy mělo lepší bilanci. Byl to samotný tlak
na zaměstnance a krácení platů. Do té míry
dobře chápu reakci německých zaměstnanců,
pokud se jedná o vydání dalších peněz daňo-
vých poplatníků na záchranu eura, resp. bank.

Jsem také toho názoru, že se přinejmenším
částečně jedná o špatně vedenou reakci. Není
pravda, že by jinde zaměstnanci v uplynulých
15 letech čerpali z neomezených zdrojů. Tlak na
ně byl v celé Evropě značný, všude se přerozdě-
lovalo od chudých k bohatým. Vládnoucí třídy
jiných evropských států nebyly při prosazování
škrtů v rozpočtu a snižování mzdové úrovně tak
úspěšné a bezohledné jako německá vládnoucí
třída, ale pokusily se jít stejným směrem.

Pokud se zaměstnanci v Německu cítí
napadeni a mají obavy, měli by svůj vztek smě-
řovat proti svým vlastním podnikům a vlastní
vládě. Neboť odtud přichází tlak – a ne od
zaměstnanců a pracovníků v Řecku, Itálii a Špa-
nělsku.

**Volker Kauder, předseda frakce spol-
kového sněmu CDU' říká, že Evropa by se
měla „učit německy“, tedy usilovat o kon-
solidaci státního rozpočtu a orientovat se
na export, aby se dostala z krize. Je toto
slibná strategie?**

Ne, to je recept, který naprosto jistě
eurozónu zničí. Tlak na zaměstnance získal
německým podnikatelům konkurenční výhodu.
Této výhody využili velmi šikovně, aby si zajistili
přebytky obchodní bilance (export je co do hod-
noty větší než import). Tyto přebytky pochá-
zejí z drtivé většiny z eurozóny, která se stala
typem německého vnitřního trhu. To je největší
výhoda, kterou eurozóna nabízí německé kapi-
talistické třídě. Díky zmrazení mezd na domácí
půdě mají na tomto trhu nesmírnou výhodu.
Ale pokud jedna strana dosáhne velkých pře-
bytků, musí jiní nést velké deficit, to znamená:

deficity na okraji eurozóny korespondují s pře-
bytky Německa. Tato nerovnováha tvoří jádro
nestability eurozóny.

Kdyby měla německá vládnoucí třída zrnko
předvídatosti, starala by se o tyto nerovnováhy
a zredukovala by své vlastní přebytky. Místo
toho radí všem ostatním, aby přebytky rovněž
produkovali. To je naprosto naivní stanovisko.
Ne každá země v EU může mít přebytky, zvláště
ne tehdy, když je kurz eura ve vztahu k dolaru
vysoký a tím stěžuje obchodní styk mimo
eurozónu. Kdo nutí všechny razantně snižovat
platy a tím i celkovou poptávku, pokládá tak
základní kámen rozvratu eurozóny.

**To nedává smysl. Proč by měla
německá vládnoucí třída navrhovat stra-
teгии, která zničí eurozónu, když sama
z měnové unie nejvíce profituje?**

S touto otázkou si láme hlavu mnoho
ekonomů. Především, rozvrat eurozóny není
pochopitelně vědomým cílem německé vlád-
noucí třídy. To je to poslední, co chce, neboť z ní,
jak sám říkáš, značně profituje. To však nezna-
mená, že chápe následky a vnitřní rozpory

„Sociální demokraté slyší „státní inter-
vence“ a myslí si, že EU je progresivní
keynesiánský projekt, který vybuduje sociální stát.
Tak to nikdy nebylo a právě poslední dva roky uká-
zaly, jak chybný tento předpoklad je.“

svého jednání. Tím, že sleduje své bezprostřední
národní zájmy, podkopává tak neúmyslně sta-
bilitu celého systému. Tím, že trvá na tom, aby
se všichni „stali Německem“, říká, že všechny
země s deficitem státního rozpočtu by měly
přikročit ke státním škrtům a měly by vyvíjet
tlak na pracovníky. Pravděpodobně se ti, kdo
jsou u vlády, domnívají, že toto zavede novou
ekonomickou rovnováhu na celkové nižší
úrovni příjmů a že po 10 až 15 letech bude opět
nastolen růst. Ale to by nebyl důsledek, neboť
eurozóna by se v takovém případě zhroutila
ještě dříve.

**Dlouhodobé řešení, na kterém se
dohodly špičky EU, je společná evropská
hospodářská a finanční politika. Němečtí
sociální demokraté prohlášení vítají, pro-
tože je to přesně to, co vždy chtěli. Zaží-
váme socializaci Evropy?**

To určitě ne. Sociální demokraté chybně
interpretují, co se vlastně skrývá za spojením
„evropská myšlenka“ a za procesem sjednocení
Evropy. Slyší „koordinace“ a „státní intervence“
a myslí si, že EU je progresivní keynesiánský
projekt, který vybuduje sociální stát. Doufají,
že když se levice v tomto projektu bude anga-
žovat, bude moci dát celku ještě pokrokovější
náplň, např. přijetím Evropské sociální charty
nebo podobnými záležitostmi. Tak to nikdy
nebylo a právě poslední dva roky ukázaly, jak
chybný tento předpoklad je. Vezměme si výsle-
dek posledního summitu EU: pokud se roz-
dílné vlády shodnou na stabilní hospodářské

a finanční politice – o čemž pochybuji –, určitě
by nespočívala ve zvyšování platů, v upev-
nění práv zaměstnanců nebo v investicích do
veřejného vlastnictví. Shoda by spíše panovala
v tom směru, který naznačil Volker Kauder:
nepřetržitá politika úsporných opatření a stálý
tlak na příjmy. To je dlouhodobé řešení, které si
německá vládnoucí třída představuje, a které
není zrovna hodno přivítání.

**Costasi, jsi pro vystoupení Řecka
z eurozóny. V Německu tak stojíš na straně
reakcionářských sil nacionalistické pra-
vice. Můžeš říct něco na svou obhajobu?**

Nemám pocit, že bych se musel obha-
jovat. Velké levicové strany v Německu
a v mnoha jiných evropských zemích se
mohou obhajovat, a prosím, vysvětlovat svůj
postoj k eurozóně. Mně se zdá, že se fakticky
připojily k centrální strategii vládnoucí třídy
Německa a Francie, totiž k obraně eura.
Zásadním politickým problémem momen-
tálně není postoj extrémní pravice v Německu
nebo ve Francii. Zásadním problém je to, co
říkají a dělají Merkelová a Sarkozy: záchrana
eura, změna institucionálního rámce měno-
vého společenství a to všechno na úkor pra-
cujícího obyvatelstva.

K mému velkému údivu se k této politice
hlásí široké části německé levice a němec-
kých odborů stejně jako části francouzské
levice. Zdá se, že si skutečně myslí, že Mer-
kelová a Sarkozy budují společný „evropský
dům“, ve kterém se levice nyní pokouší vymě-
nit dveře, vytrít podlahu a zabudovat novou
kuchyni. Vypadá to, jako by nejdůležitější
levicové strany ztratily schopnost vyvinout
strategii nezávislou na vládnoucí třídě.

Když požadují vystoupení okrajových
států z měnové unie, pak se jedná o radikální
rozchod třídních zájmů a národních hierar-
chií, které v současnosti vládnou kontinentu.
Evropská měnová unie není nikterak aliancí
pro solidaritu, mír a národní porozumění.
Měnová unie je mechanismus, který slouží
především k tomu účelu, aby hájil zájmy
velkých bank a koncernů v Evropě. A tento
mechanismus byl nastaven tak, aby přitom
sloužil zájmům klíčových zemí, jako jsou
Německo a Francie, na náklady zemí okra-
jových, jako Řecko, Portugalsko a Španělsko.

Abych se vyjádřil ještě jednou staro-
módně: Měnová unie je imperialistický
mocenský nástroj. Vládnoucí třídy Německa
a Francie chtějí pochopitelně euro zachovat,
přičemž to neznamená, že se jim to podaří.
Myslím si, že levice, zvláště radikální levice,
by měla rozpoznat, že toto je rozhodující
kritérium, a zaujmout k tomu odpovídající
pozici. Neměly by se podílet na záchraně
měnové unie. Evropská pracující třída nemá
z měnové unie žádný prospěch. Ale levice má
rozhodující zájem na tom, hájit potřeby pra-
cující třídy. Pokud to znamená uškodit euru,
pak to tak musí být.

Je mi jasné, že volání po odchodu z eurozóny pochází také od extrémní pravice. Proto by měla levice stát za pokrokovějším odchodem. V Řecku potřebujeme v zájmu pracujících lidí zásadní společenskou změnu. Odchod z eurozóny se může stát katalyzátorem pro takový převrat. Ten by musel zahrnovat: převedení bank do veřejného vlastnictví, zavedení majetkových kontrol, radikální přerozdělení bohatství a přístup k řídicímu centru průmyslové politiky.

” Když se levice nechopí těchto otázek a nepromění zcela oprávněný euroskepticismus evropské pracující třídy v boj proti nadvládě měnové unie, budou z toho profitovat pravicoví radikálové.

Cílem musí být odstranit nezaměstnanost a hájit příjmy a pracovní podmínky pracující třídy. K tomu potřebujeme skoncovat s neolibérální politikou posledních třech desetiletí. Z tohoto pohledu by měli lidé v Řecku a dalších okrajových státech bojovat za program přechodu, jakkoliv načrtnutému, a na tomto základě změnit poměry sil. Ve svěrací kazajce měnové unie je toto nemožné.

Když se levice nechopí těchto otázek a nepromění zcela oprávněný euroskepticismus evropské pracující třídy v boj proti nadvládě měnové unie, budou z toho profitovat pravicoví radikálové. Když se přiblíží zhroucení eura, zažijeme, že pravicové interpretace se najednou v Evropě stanou většinovými – pokud levice nenabídne žádnou radikální alternativu. Předzvěsti se nám dostalo, když německá média napsala naprosto neuvěřitelný příběh o Řecku a v Řecku byl uveřejněn podobný o Němcích. Pak může být krajně nevhodné, když levice brzo nerozpozná, že euro není to, za co ho považuje.

Promiň, ale po léta trvajících ozbrojených sporech mezi státy Evropy a po dvou světových válkách má přece levice právo vidět v evropské unii pokrokový projekt. Chceš se vrátit zpět ke starému dobrému národnímu státu bez jakékoliv formy společné politické nadstavby?

Ano, jistě, to nám vypráví vlády celou dobu – a bohužel také levice a odbory. Já to však přesto neakceptuji. Nepovažuji Evropskou unii za progresivní projekt, i když tak bývá často podvědomě vychvalována. Charakter EU se v průběhu času značně proměnil. Dnes už není taková, jako byla před padesáti lety. Současná Evropská unie a zvláště měnová unie slouží nanejvýš jednoznačným a bezohledným třídním zájmům velkopřemyslu a finančního sektoru.

Mimoto vyjevila EU v krizi další dva problematické aspekty. Za prvé omezila suverenitu národních států, právě některých menších států. Evropa nyní opět zažívá, jak lidé z centra – Německo se zde obzvláště předvedlo –

nařizují okrajovým zemím, co mají dělat. Oni diktují jejich národní hospodářskou a sociální politiku. Za druhé porušuje EU demokracii. Dlouhou dobu se projevovala jako garant demokracie, jako nástroj k zajištění práv svobody Evropanů. Teď vychází najevo, že to tak není. Nyní vidíme, že EU, a obzvláště měnová unie, slouží k tomu, aby na politické scéně prosazovaly bezohledné dílčí zájmy – v tomto případě zájmy bank. Bankéři nyní nenařizují jen hospodářskou politiku – to dělají už odedávna. Nyní nařizují také politický proces. Jmenují nebo odvolávají šéfy vlády. Jmenují nebo odvolávají celé vlády.

Nepřeháním, když tvrdím, že věci začaly vypadat jako ve Výmarské republice. Stále více lidí v Evropě má dojem, že parlamentní demokracie selhala, že je zkorumpovaná, kontrolovaná lidmi mimo parlament, kteří vládnou raději výnosy a nařízeními než hlasováním. Právě vznikla značně neuvěřitelná a nebezpečná politická situace. Ti, kteří EU hájí na základě minulých slibů, by se měli velmi důkladně podívat na současnou situaci.

Chci zdůraznit: Argument pro odchod z eurozóny není argumentem pro izolacionismus nebo proti jednotě lidí Evropy. Jedná se o charakter měnové unie, o vnímání vývoje EU a také o to, znovu umístit výzvu po evropské jednotě na pořad dne – ale na jiném základu.

Skutečná evropská jednota může nastat jen tehdy, když se zakládá na zájmech pracující třídy a na solidaritě pracujících lidí. Evropa dnes potřebuje zažít šok, který by otřásl celým kontinentem. Takový otřes mohou vyvolat jen zaměstnanci. Boj začal na periferii, ale musí se rozšířit do jádrových zemí. Zbytek Evropy čeká na to, že se zaměstnanci v Německu obrátí proti své vládě a napadnou její vnitřní a vnější politiku. To by rázem snížilo tlak, který tíží periferii a stalo by se prvním krokem k evropskému sjednocení zdola.

Hlavní výzvou se tedy jeví, že levice v evropských jádrových zemích, tedy v Německu a Francii, by měly zastávat nezávislé a proti vládě mířené stanovisko k euru. Jak by to mělo vypadat?

Žádáš mě o mě úplný program veškeré evropské levice? Ten pochopitelně nemohu poskytnout. Ale mohu s jistotou říci, že by se jí musela stát společná snaha, která by měla vzniknout proměnou uvnitř evropské levice. Za sebe si myslím, že by měly být jasné dvě věci: za prvé potřebujeme skoncovat s představou Evropy Angely Merkelové, tj. skoncovat s představou, že měnová unie je krokem k jednotě Evropy.

Představa společné evropské identity je ušlechtilá a dotýká se lidí. Ale Evropa, která je organizovaná jako hierarchický kartel vládnoucích tříd, tuto evropskou jednotu určitě nemůže vytvořit. Naopak, současná evropská unie štví lidi proti sobě, jako jsme to zažili v případě Němců a Řeků. Musíme nově defi-

novat jednotu, a to je možné jen na základě respektu národní suverenity a demokracie jak v jádru, tak na okraji.

Evropská jednota by měla vycházet ze společného boje se společnou výzvou a vzájemnou podporou. Požaduje skutečnou solidaritu, která musí být vybudována zdola. Jak to uděláme? Musíme najít společná bitevní pole. Právě pro tohle nám krize nabízí příležitost. Pochopitelně zde máme mnoho národních rozdílů, kterými se krize projevuje na periferii jinak než v centru. Přesto se zde nabízí mnoho styčných bodů.

Můžeme se například dohodnout na požadavku přerozdělení bohatství. Dělníci v Německu potřebují zcela jistě vyšší platy a přerozdělení hrubého domácího produktu v jejich prospěch. Potřebují konec omezování mezd a obrát od politiky, kterou jim vnutila vláda a šéfové – vývoz na úkor životní úrovně zaměstnanců. Přerozdělení je důležité i v okrajových státech, ústřední otázkou je zde euro. Levce by tedy měla v okrajových státech vést svůj boj o přerozdělení v tom kontextu, který je dán odchodem z měnové unie. Levce v jádru může podporovat okraj tím, že bude bojovat za finanční podporu lidí okrajových států, které stojí před úkolem nově strukturovat svou ekonomiku.

Všichni také souhlasíme s tím, že chceme vidět banky ve veřejném sektoru, aby sloužily zájmům pracujících lidí. Právě tak potřebujeme kapitálové kontroly a potlačení finančního sektoru, ze kterého nemají pracující lidé žádné výhody. Odtud vede už jen malý krok ke zjištění, že finanční politika by neměla být doménou takzvaných expertů z Frankfurtu, jejichž bilance za poslední roky byla více než špatná. Finanční politika by měla podléhat demokratické kontrole. Nepotřebujeme eli-

” Skutečná evropská jednota může nastat jen tehdy, když se zakládá na zájmech pracující třídy a na solidaritě pracujících lidí. Evropa dnes potřebuje zažít šok, který by otřásl celým kontinentem. Takový otřes mohou vyvolat jen zaměstnanci. Boj začal na periferii, ale musí se rozšířit do jádrových zemí.

tářskou, nedemokraticky obsazenou Evropskou centrální banku, aby rozhodovala za naše zájmy. Dluhy v Evropě musí být kompletně škrtnuty. Musíme vidět, že takzvané záchranné balíčky nejsou nic jiného než drahé půjčky okrajovým státům a že jsou určeny k záchraně bank v centru Evropy. Dluhy nesou dělníci v okrajových státech, kteří trpí obrovskou nezaměstnaností a poklesem mezd.

To jsou některé požadavky, které mě právě teď napadají a které mohou představovat základnu pro společný boj za skutečnou solidaritu. Když budou dělníci ve střední Evropě následovat tuto linii a působit na tyto požadavky strukturovaným způsobem, uvidíme

euro jinýma očima. A kdyby si zaměstnanci v Německu vydobyli znatelné zvýšení mezd, viděla by také německá vládnoucí třída euro jinýma očima, protože pak už by už nefungovalo jako mechanismus k získávání obchodních přebytků.

Pak bychom měli platformu pro skutečnou evropskou jednotu. Levice v jádru i na okraji se zcela nachází v pozici vyvést Evropu z této krize. Aby toho dosáhla, musí se osvobodit ze svérací kazajky zaběhnuté představy o Evropě a rozvinout svou vlastní klíčovou pozici.

Costas Lapavitsas je profesorem ekonomie; vyučuje na Vysoké škole orientálních a afrických studií v Londýně. Z německého dvouměsíčníku Marx 21 (29. 11. 11) přeložila Karolína Babičková.

NIC SE NENAUČILI A NIC NEZAPOMNĚLI...

ILONA ŠVIHLÍKOVÁ

Bruselský summit z konce ledna 2012 je považován za velké vítězství Angely Merkelové. Témata růstu a zaměstnanosti ustoupila, jako už po několikáté, do pozadí, protože byla mediálně „přebita“ německým návrhem na institucionalizovaný „dozor“ nad řeckým hospodařením. Ten byl sice nakonec odmítnut, ale restriktivní fiskální pakt, který je „závazný a platný navždy“, jak ho popsala německá kancléřka, byl přijat 25 zeměmi z 27 (s výjimkou Velké Británie a České republiky).

Přístup, že německá hospodářská politika je vzorový model, kterým by se ostatní země měly řídit, bohužel vítězí již dlouho, a to nejen na úrovni EU, ale dokonce i G20. Přestože už i význační ekonomičtí komentátoři – naposledy je možno vzpomenout W. Münchaua z Financial Times – upozorňují, že právě německá hospodářská politika mzdové deflace (tj. dlouhodobé stagnace až reálného poklesu německých mezd) zásadně přispěla ke krizi eurozóny a vytváří jednu z hlavních obchodních a kapitálových nerovnovah, německá cesta drtivé fiskální konsolidace a obnovy „důvěry“ trhů válčuje ostatní názory.

Přitom myšlenka fiskální unie sama o sobě zavrženíhodná rozhodně není. Naopak, od počátku řada ekonomů, včetně autorky tohoto článku, upozorňovala, že měnová unie nemůže fungovat pouze na bázi fiskální restrikce (Pakt stability a růstu), ale musí zahrnout i plnohodnotnou dlouhodobou fiskální politiku. Jenže to je ještě zásadnější krok, než společná měna sama o sobě. Daně by, alespoň teoreticky, měly vyjadřovat preference občanů jednotlivých zemí. Bývaly vrcholným nástrojem suverenity státu. Sice je možno namítnout, že v éře globalizace, kdy státy stojí v pozoru před požadavky nadnárodních firem a finančních trhů, už neplní tuto roli, ale přece jen zůstávají pořád ještě nástrojem, který by měl ukazovat, jak chtějí (snad demokraticky) zvolené

vlády posunout svou ekonomiku. V situaci, kdy by o daňové strukturu měla rozhodovat hrstka technokratů (a je jedno, jestli v Bruselu, nebo v Berlíně, i když symbolicky to působí odlišně), jsou pak národní volby skutečně zbytečně drahým luxusem.

Uvědomme si zároveň, že samotná restrikce je vskutku omezený nástroj. Říká jen: musíš zvládnout tolik a tolik, ale už se nezabývá tím zásadním problémem: země v eurozóně jsou velmi odlišné, nejen polohou, která také hraje důležitou roli, ale především svou ekonomickou strukturou. A tu nelze změnit rychle (pokud vůbec), a už vůbec ne v sevření fiskální restrikce. Německo si snad vybuchovalo svůj průmyslový náskok za pár let? Nepoužilo k tomu náhodou v 19. století, kdy chtělo „dohnat a předejít“ Velkou Británii, řadu protekcionistických nástrojů? Jak by asi jeho pokus dopadl, kdyby v té době muselo dodržovat přísná rozpočtová kritéria a navíc bylo sešněrováno společnou měnou? Právě proto je potřeba říci kromě a) – společné či silně koordinované daňové politiky, příp. i výdajové – i b) – nestačí to. Je potřeba kontinuálně (tj. v řádu desetiletí!) pomáhat slabším částem. EU na to sice má své strukturální fondy, ale ani ty nedokázaly strukturální slabost, především jižního křídla zásadněji zlomit. A je vůbec možné či žádoucí, aby každá země měla hospodářskou strukturu Německa se silným průmyslem (ve střední přidané hodnotě ovšem)?

Signifikantní pro současnou „elitu“ eurozóny je rovněž to, do jaké míry ignoruje utrpení občanů, kteří nesou náklady „přizpůsobení“. Solidární aspekt EU se pod nutností uspokojit očekávání finančních trhů zcela vytrácí. A spolu s ním i demokracie: nejde jen o daňové otázky, stačí si vzpomenout, jak dopadl bývalý řecký premiér Papandreu poté, co přišel s myšlenkou referenda v Řecku. Zásadní otázka, zda

▲ Ilona Švihlíková

jsou Řekové ochotni nést nadále důsledky drastické škrtací politiky výměnou za to, že zůstanou „v klubu“, vůbec nesměla být položena! Papandreu byl urychleně povolán na kobereček a po pár dnech bylo po referendu. Zřejmě podle hesla: když vládnou finanční trhy, musí jít sociální aspekty a demokracie stranou. Jsou vnímány jako určitý luxus, na který nejsou ani čas ani zdroje a odloží se „na lepší časy“.

Místo toho, aby summit EU přinášely více demokracie a subsidiarity, setkáváme se s nárůstem technokratických opatření, která EU nakonec samu rozloží. Nedovedu si představit přísný fiskální pakt, o kterém hovoří Merkelová, který nevyvolá masovou nezaměstnanost a sociální bouře spolu s doprovodnými projevy, jako je xenofobie či rasismus. Pro první stopy takovýchto jevů nemusíme chodit daleko. Nebo si snad německá kancléřka myslí, že „obnoví důvěru finančních trhů“ a pojedeme dál jako předtím? Z představy, že dluhové brzdy „nebude nikdy možno odstranit parlamentní většinou, přímo mrazí. Frau Merkel, pak si totiž přímo koledujete o to, aby ta „Vaše“ německá pravidla byla odstraněna neparlamentní cestou.

Je to opravdu tak: nic se nenaučili a nic nezapomněli.

Autorka je ekonomka.

Ilona Švihlíková vystoupí **28. února od 10.00 na Filozofické fakultě UK v Praze** v rámci Týdne neklidu společně s imunologem Václavem Hořejším. Téma: Financování vysokých škol a vědy.

Jakým způsobem jsou financovány vysoké školy? Řeč bude o mezinárodním kontextu tohoto financování, pozornost bude věnována i vztahu vysokých škol k veřejným statkům vůbec. Druhá část naváže analogicky tématem financování vědy.

aktuální program na:
➔ www.zasvobodnevysokeskoly.cz

NAŠE KRIZE V LENINOVÝCH OČÍCH

TOMÁŠ KORDA

Začněme pozitivně. Evropa prý není v pouhé krizi, nýbrž v hluboké krizi. Tvzení bude nejspíše pravdivé, neboť by dnes klidně někdo mohl vydat druhý díl ke knize Společnosti pozdní doby, třeba s podtitulem Krize pozdní doby. Bezpochyby by se podobně jako u prvního dílu jednalo o řadu povrchních žurnalistických termínů. Kupříkladu: dluhová krize, krize eurozóny, finanční krize, morální krize, bankovní krize, krize důvěry... Jak čist tento telefonní seznam krizí všeho druhu? Nabízí se asi jediný způsob: jsme v hluboké krizi. Ale takového čtení bychom neměli odvozovat ze samotné délky seznamu, nýbrž vyvodit naši hlubokou krizi reflexivně, z otázky: v jakém stavu se dnes společnost nachází, když nejen nedokáže jedním termínem vysvětlit a pojmenovat sebe samu, nýbrž ani vysvětlit krizi, před níž stojí. Hluboká krize tedy vůbec neznamená objektivní vysokou míru pravděpodobnosti ohrožení dosavadní existence naší planety, EU, západních hodnot... Hluboká krize pramení z vlastní impotence pojmenovat problém, nikoli z problému samotného.

Nyní, v době hluboké krize, se pokusme zachytit základní rysy krize z Lenina pohledu.

1. Nekonečný seznam krizí všeho druhu má jediný účel, který si však jejich žurnalističtí autoři neuvědomují: překrýt to, že se jedná o krizi kapitalismu, tj. o krizi určité dějinné ekonomické formy. Ten, kdo odmítnutá existenci této formy nebo krizi samotné této formy, odsuzuje sebe sama k nekonečnému a marnému boji. Rezignuje na skutečné řešení krize, protože neví, jaké krizi doopravdy čelíme.

2. Dnes mnoho kritiků mluví o cynických a zkorumpovaných politicích, ale touto (veskrze lacinou) kritikou zůstávají uvnitř této formy podobně jako ti, které kritizují. Neuvědomují si totiž, jak samotná neschopnost dotknout se této kapitalistické formy přeměny i toho nejčestnějšího a nejupřímnějšího reformátora v rezignovaného cynika, jenž bezostyšně využívá korupčních praktik. Tím se odhaluje skutečná Grossova idiocie: on to (opravdu) myslel upřímně.

3. Naneštěstí evropští politici, jen o drobet vzdělanější než ti čeští, musí řešit rozpad evropského projektu, o který se celou svou vahou opírají. Jejich omezené, jakmile narazí na hranici svého „doupěte“, vrátí se zpátky do nory, aby je náhodou nenapadla myšlenka své doupě s propracovanými chodbičkami opustit.

4. Naše evropské doupě se rozkládá zevnitř, ale žádný z politiků, kteří dnes rozklad řeší, nevyšel ze své nory. Proto je jejich řešení předem odsouzeno k nezdaru. Naštěstí jejich kvazi-řešení vyvolává celou řadu až trapných paradoxů. Krom reakčních cyniků, kteří zalézají do své vlastenecké chodbičky, aby odtud zhlédli představení, která tyto paradoxy obnažují neschopnost evropských politiků řešit rozpad Evropy, vybízí tyto paradoxy i k progresivnímu myšlení.

5. Paradoxy pramení z „ideologických přesunů“. V momentě, kdy udeřila ekonomická krize, mluvilo se chvíli o krizi kapitalismu. Vzápětí se vysvětlení této krize posunulo od krize systému ke krizi ve finančním sektoru: vše de facto funguje, stačí jen reformovat finanční sektor. Velkolepé divadelní představení, kdy všichni z plna hrdla mluví o boji proti finančním spekulantům, bylo náhle přerušeno. Nikoli divadelní přestávkou, aby divák nabral síly k vyvrcholení dramatu, ale další krizí, krizí dluhovou, jež musela nutně přijít, když boj proti spekulantům byl ideologií své vlastní absence. Lest dějin se dnes obrátila proti Řekům, byli to oni, kdo pro Evropu drama objevil, a dnes stojí ve středu dramatu, který Evropa režuruje. Řecko dnes platí tvrdou daň. Prý za svou lenost, zkorumpovanost, sociální rozmazlenost, neflexibilní pracovní podmínky, ztrátu morálky... Ale tento seznam je (příjemnějším) jen řadou suchých faktů, které samy o sobě nemají žádnou vysvětlivací schopnost. Samotná fakta jsou teoreticky prázdná, jen pozitivista se jich drží, aby jimi zakryl svou teoretickou vyprahlost. Místo aby metafyziku předpokládal, praktikuje ji. Celá tato řada faktů, která se dnes Řecku vytýká, určuje pouze jeho pořadí ve dlouhém zástupu zemí (Itálie, Španělsko,

Portugalsko), jejichž rozmazlení obyvatelé musí projít ekonomickou disciplinací, ale nikoli samotný důvod toho, proč se Řecko a jiné státy na seznamu vůbec objevily. Příčinou toho, proč dnes Řecko platí tvrdou daň, je, že většina přijala onen „ideologický přesun“, který odvádí myšlení od skutečné příčiny, ekonomické formy, ve které jsme zakotveni, k prostému výčtu dílčích faktů, které jsou určeny touto ekonomickou formou. Před sto lety by Lenin pravil: čím fanatičtěji bojujete proti imperialismu, tím více vám uniká, jak samotný imperialismus je jen dobovým projevem kapitalistické dynamiky.

6. Jaké paradoxy plynou z „ideologických přesunů“ od příčin k důsledkům (suchým faktům)? Obecně řečeno: samotný způsob řešení problému problém jen umocňuje.

» První bod: dluhová krize. Tandem Berlín-Paříž tlačí na Athény, aby urychleně zkonsolidovaly svůj rozpočet. Všude se za rychlost platí přirážka a v politice je tato přirážka ještě zdaněna. Tou přirážkou v případě dluhů je uškrcení jakéhokoli budoucího ekonomického růstu, protože rychle disciplinovat rozpočet obnáší seškrtat výdaje, výdaje na budoucí růst, z něhož jediného lze dluh (postupně) splatit. Věřitelé si tuto nutnost zajistit růst svého dlužníka plně uvědomují, ne nadarmo požadují plán pro vzmach řeckého hospodářství. První paradox tedy zní, že jménem věřitelů (hl. bank) mluví ti (politici), kteří vykonávají všechno, jen ne (dlouhodobé) zájmy věřitelů. A daň k této přirážce? Obnažení parlamentní demokracie. Ta se svlékla do podoby neospravedlnitelné diktatury, která se vazalsky přizpůsobuje makroekonomickým podmínkám, místo aby je změnila.

» Druhý bod: finanční krize. Proti finančnímu sektoru mluví ti, kteří se zastávají reálné, materiální produkce. Ale reálná produkce od počítačů po automobily, kterou všichni milujeme, se v dnešním kapitalismu neobejde bez finančního sektoru.

» Třetí bod: krize morálky. Ta se vznáší ve vzduchu jako smrad od počátků liberalismu, ale její zápach je cítit zejména v časech ekonomických krizí, kdy nehumánnost systému sílí. Není překvapením, že právě ti, kdo brečí nad úpadkem morálních hodnot, nejvíce těží ze systémových podmínek, jež ruší všechna morální tabu. Za morálku se skrývá i liberální boj proti totalitarismu, jenž se postupně obrací v totalitarismus samotný.

7. Současné zakotvení politiků v pozdně kapitalistické ekonomické formě se projevuje politickým marasmem z poloviny devatenáctého století, který již tehdy zachytil Marx. Zmíníme dva příklady, jeden český a druhý evropský.

Ten první ukazuje na záměnu parlamentní techniky politického boje za techniku boje v ulicích. Tehdy Hora (dnes sociální demokracie) se na parlamentní

půdě chovala jako na ulici, ale když vešla do ulic, chovala se parlamentně. Co jiného než pouliční praktiky předvedla česká sociální demokracie, když nedávno deklarovala, že vyjde do sněmovny s transparenty, aby nejen před celou republikou předvedla svůj odpor proti reformám, ale i svou politickou trapnost. Trapnost toho, že pouličně hájí zájmy lidu na místě, kde je již boj principiálně prohraný. Ale když sociální demokrat vyjde do ulic, kam se politický boj postupně přesouvá, bere si sebou i svou maloměstskou důstojnost: zahazuje transparent a chová se pokorně.

Ve druhém příkladu opět historicky vynikají sociální demokraté, od kterých štafetu v časech rozpočtové disciplíny převzaly silné státy Evropy, které se snaží zabránit osudu zadlužení a potažmo i rozkladu Evropy ústavní léčkou. Uzákonění rozpočtové disciplíny není nic jiného než ústavní léčba – symptom civilizační choroby politiků, kterou Marx po důkladné diagnóze nazval „parlamentní kretenismus“. Nemoc vyvolává iluzi o všemocnosti zákona navzdory materiálním podmínkám. Byl to Anatole France, kdo výstižně usvědčil parlamentní kretenismus ze lži, když prohlásil, že

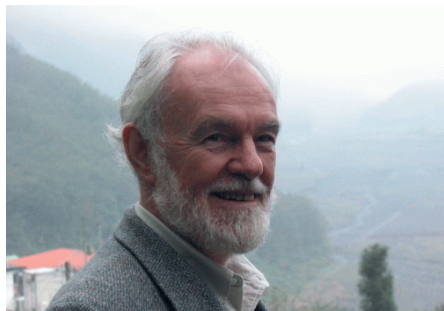
zákon stejně tak bohatému jako chudému zakazuje spát pod mostem. Mutatis mutandis dnes zákon zakazuje stejně tak Německu jako Řecku rozpočtové zadlužování. Zákon ignorující reálné podmínky se otáčí ve svůj opak: zločin.

8. Leninova lekce spočívá v otázce, která vrhá nové světlo na dnešní krizi. Nejedná se totiž o řeckou krizi, ale o hlubokou krizi, o krizi Evropy jako takové. Když Evropa umírá, otázka zní, jaká Evropa umírá. Evropa, která zapomněla na sebe samu, na své nejceněnější dědictví: vědění toho, že člověk může vědomě změnit podmínky, jež ho určují. Pokud již Evropa dnes není schopna si rozpomenout na sebe samu, pokud zapomněla na řecký démos zakládající politično, na revoluční jiskru v křesťanství, na Velkou francouzskou revoluci, jež Evropu osvobodila od ancient regime, na Velkou říjnovou revoluci, jež se pokusila dlouhodobě překonat logiku kapitálu, pak nás nemusí mrzet, že Evropa umírá, protože již dávno zemřela.

Autora glosy inspirovaly články Slavoj Žižka, mj. „A Permanent Economic Emergency“ a „Europe must move beyond mere tolerance“, které vyšly v New Left Review a v Guardianu.

DAVID HARVEY A OBNOVA ZÁKLADŮ LEVICOVÉHO MYŠLENÍ III

RUDOLF PŘEVRÁTIL

▲ David Harvey

Předchozí dvě části textu byly věnovány spíš obecným rysům Harveyho pohledu na společnost, nyní se zaměříme na specifika. Opět se odvoláváme na jeho tři důležité díla: *The Condition of Postmodernity* (1989, „Situace postmoderny“, v dalším odkazu SP), *A Brief History of Neoliberalism* (2005, „Stručné dějiny neoliberalismu“, SDN) a *The Enigma of Capital and the Crises of Capitalism* (2010, „Záhada kapitálu a krize kapitalismu“, ZK).

KOEVOLUCE – JEMNĚJŠÍ POHLED NA SPOLEČNOST A JEJÍ VÝVOJ

„Kapitál se vyvíjí,“ konstatuje Harvey, je velmi proměnlivý a flexibilní. K postižení

tohoto neustálého procesu plného paradoxů Harvey vypracoval jemnější přístup, než jsou tradiční pohledy na strukturu společnosti (ZK, kapitola 5). Uvnitř vývojové trajektorie kapitalismu vymezuje Harvey sedm oblastí, „sfér aktivity“:

- i. technologie a organizační formy
- ii. sociální vztahy
- iii. institucionální a administrativní uspořádání
- iv. produkční a pracovní procesy
- v. vztahy k přírodě
- vi. reprodukce každodenního života a člověka jako biologického druhu
- vii. mentální koncepce světa.

Každá z těchto sfér se vyvíjí „na svůj vlastní účet“, ale je vždy v dynamické interakci s ostatními. Žádná nedominuje, ale není ani nezávislá na jiných. Žádná z nich není determinována jinou sférou ani kolektivně jinými sférami.

Složité toky vlivů, které proudí mezi sférami, je všechny neustále přetvářejí. Navíc tyto interakce nejsou nutně harmonické. Vznik krizí lze přeformulovat z hlediska napětí a antagonismů vznikajících mezi různými sférami aktivity, jako když např. nové

technologie působí proti touze po nových konfiguracích v sociálních vztazích nebo narušují organizaci existujících pracovních procesů. Harvey věnuje popisu těchto toků a vztahů mnoho prostoru zejména v ZK, ale náběhy na tuto koncepci jsou zřetelné už v SP i SDN.

Koncept vývoje kapitalistické společnosti jako koevoluce s konfliktními rysy je inspirován Marxem – konkrétněji obsáhlou poznámkou pod čarou v prvním díle *Kapitálu*. Marx v ní volá po podrobnějším rozpracování „dějin tvoření produktivních orgánů společenského života“ a zmiňuje se v této souvislosti o Darwinovi a Vicovi. (Pokud by si ji čtenář chtěl dohledat, pak je třeba upozornit, že v českých vydáních jsou kapitoly *Kapitálu* číslovány jinak než v anglickém, na něž odkazuje Harvey; v českých verzích je to kapitola XIII, poznámka 89).

Za zmínku stojí, že sféra „mentálních koncepcí světa“ zahrnuje vše, co se dnes obvykle zařazuje do kulturní a ideové roviny společenské reality. Harvey rozpracovává podrobněji hlavně to, co Marx ve zmíněné poznámce charakterizuje slovy „materiální základna“, ale co je samo o sobě velmi členité, dynamické a nepřipouští vulgárně materialistický výklad.

CO DRŽÍ KAPITALISTICKOU SPOLEČNOST POHROMADĚ: NUTNOST AKUMULACE KAPITÁLU

Vyvíjí-li se každá ze „sfér aktivity“ tak-
řikajíc na vlastní pěst, i když ve vzájemné
interakci, vzniká otázka, co způsobuje, že
všechny tyto navzájem se prolétající děje
vedly ke vzniku a dlouhodobé existenci
společenského uspořádání, kterému říkáme
kapitalismus. Harveyho odpověď zní: nut-
nost neustálé a nikdy nekončící akumulace
kapitálu, a to tempem, které předpokládá
exponenciální růst ekonomiky. Použijeme-
li dnes používané míry růstu, vyžaduje to
přírůstek hrubého národního produktu
(HDP) asi o tři procenta ročně, čemuž odpo-
ovídá průměrná ziskovost kapitalistického
podnikání asi 10% ročně. Harvey se v tom
odvolává na mínění převládající mezi eko-
nomy, ale přesné číselné hodnoty nejsou
pro věrohodnost tohoto pohledu (který
sdílí řada dalších levicových teoretiků, např.
I. Wallerstein) důležité: podstaná je nutnost
nenulového exponenciálního růstu. Jakmile
jej nelze zajistit (v celosvětovém průměru,
s možností překlenutí krátkodobých výkyvů
časovými a prostorovými přesuny, „fixes“,
svého druhu záplatováním, viz SP, zejména
díl II), dochází k vážné krizi. Taková krize je
výzvou pro všechny aktéry: pro kapitalisty
k nalezení jiné podoby kapitalismu, pro jejich
oponenty k prosazení jiného společenského
řádu. Takových krizí kapitalismus zažil za
zhruba 250 let, co existuje jako etablovaný
systém, už řadu. Kapitalisté jako lidé personi-
fikující kapitál z nich dokázali zatím pokaždé
najít východisko.

Právě v neutuchající snaze o zajištění
exponenciálního růstu projevují kapitalisté
velkou pružnost a vynalézavost. Pořád platí
popis historické aktivity kapitálu formulo-
vaný v Komunistickém manifestu: v zájmu
udržení akumulace se kapitalisté neustále
snaží revolucionizovat různé sféry aktivity.
Jednají cílevědomě, ale nutně také naslepo.
Jejich aktivity narážejí na nejrůznější kontin-
gence, rozpory a překážky. Dějiny kapitali-
smu jsou pohřebištěm nesčetných inovací,
které se zkoušely a jako nevyhovující byly
opuštěny. Ale tato neustálá aktivita kapi-
tálu napříč různými sférami vedla dosud
k udržení historické iniciativy a překonávání
krizí. Podrobný popis a výklad různých způ-
sobů, jakými toho kapitál dosahuje („záhada
kapitálu“), nabízí ZK. Je to ale jen úvod; neu-
stále se měnící a vyvíjející modus operandi
kapitálu je třeba dále zkoumat, aby se na něj
nacházely účinné odpovědi.

Může kapitalismus přežít také dnešní
trauma? Harveyho odpověď zní: samozřejmě
ano, otázkou ale je, za jakou cenu. Kapitalis-
tická třída bude schopna dále reprodukovat
svou moc, pokud jí masa lidí bude ochotna
poskytovat štědrě plody své práce, vzdát se
mnoha svých práv a těžce získaných statků.

Kapitalistická třída bude přitom muset zmé-
nit svou povahu a přesunout akumulaci na
odlišnou trajektorii a do nových prostorů,
např. do východní Asie (ZK).

PŘÍPADOVÁ STUDIE: DĚJINY NEOLIBERALISMU

V rozpracování koevoluční teorie sehra-
vají Harveyho Stručné dějiny neoliberalismu
roli obsáhlé případové studie. Popisují, ana-
lyzují a vykládají proces, v němž se kapitali-
smus vyrovnal s krizí druhé poloviny 70. let
(dodejme, že jde o krizi, jejíž nezvládnuté
globální souvislosti vedly ke zhroucení „reál-
ného socialismu“ v 80. a 90. letech). Toto
vyrovnání netrvalo dlouho: po triumfalismu
90. let se postupně sérií otřesů ohlásila nová
krize kapitalismu, v níž vžijeme nyní. V histo-
rickém popisu se tak SDN překrývají se ZK,
přičemž samy SDN se zabývají obdobím do
přelomu tisíciletí.

SDN ukazují, jak se odpověď kapitálu
na krizi druhé poloviny 70. let připravovala
dlouho, zčásti „naslepo“ od konce II. světové
vátky, kdy se definitivně prosadila – zhruba
na třicet let – fordovsko-keynesovská kon-
cepce regulovaného kapitalismu. Neolibe-
rální protiútok se připravoval nejdříve ve sféře
mentálních koncepcí, zejména v dílech Fried-
richa Hayeka a jeho následovníků, a v rozpra-
covávání neoliberální koncepce svobody.
Toto pojetí svobody a lidských práv se pak
uplatnilo v dalších sférách aktivity, např.
v institucionálních a administrativních uspo-
řádáních (potlačení odborů, útoky na soci-
ální stát, důraz na soukromé vlastnictví např.
u bydlení, omezování veřejné sféry vůbec),
v individualistickém pojetí sociálních vztahů,
v podpoře hedonistických tendencí každo-
denního života atp. Harvey už zde ukazuje,
jak odpověď kapitálu šla napříč různými sfé-
rami aktivity.

Výsledkem bylo, že se v sociální sféře
stalo přijatelným, byť v jistém ideologic-
kém maskování, otevřené třídní panství
kapitálu. Pokud jde o metody udržení aku-
mulace, neoliberalismus se v nové podobě
vrátil k vyvlastňování majetku těch, kdo měli
v ménících se poměrech slabší pozici. Přímé
mocenské intervence nebyly zcela odlo-
ženy ad acta, zejména ne v zemích periferie
(příkladem je rozsáhlé vyvlastňování půdy
z titulu těžby zdrojů nebo „racionálního“
pěstování surovin pro biopaliva). V jádro-
vých zemích hraje větší úlohu vyvlastňování
pomocí finančních operací, příkladem je
„asset stripping“, tj. tlak na prodej hypoték
s následným zabavováním domů, nebo jiné
způsoby zadlužování s následovnými exe-
kucemi majetku. Dodejme mimochodem,
že tento příklon kapitálu k politice vyvlast-
ňování – vlastně legitimizace vyvlastňování
– otevírá do budoucnosti možnost použít
metodu vyvlastňování jako legitimní nástroj
obranu proti kapitálu.

Z Harveyho výkladu tažení neoliberali-
smu a jeho vyústění – neokonzervatismu
– také logicky vyplývá, že nutnou součástí
obranu proti němu bude muset být nová
a širší koncepce svobody. Jak Harvey píše
v závěru SDN v kapitole „Výhlídky svobody“:
„Existuje mnohem vznešenější vyhlídka na
získání svobody, než jakou hlásá neoliberali-
smus. Existuje mnohem hodnotnější systém
vládnutí, než jaký připouští neokonzervatis-
mus.“ Obojí je ovšem nutno vypracovat.

CO DĚLAT PROTI IRACIONALITĚ KAPITALISMU? A KDO TO UDĚLÁ?

Těmito otázkami se zabývá zejména
obsáhlá závěrečná osmá kapitola ZK. Začíná
zdrženlivými tóny. Existence trhlin v ideo-
logické stavbě kapitalismu, zřejmých těm,
kdo jsou schopni vidět, neznamená, že se
stavba úplně zhroutila. „Ačkoliv nic není
jisté, je možné, že se dnes nacházíme teprve
na začátku dlouhého období otřesů, v jehož
průběhu probublá až na povrch v té či oné
části světa otázka velkých a dalekosáhlých
alternativ.“ Takové alternativy budou narůs-
tat nerovnoměrně, tak jak probíhá vývoj
samotného kapitalismu. Ústřední problém
je jasný. Exponenciální vývoj nemůže pro-
bíhat navěky a tuto bariéru lze překračovat
pouze vytvářením fikcí, které nemohou mít
dlouhé trvání.

Může koevoluční teorie vývoje kapitali-
smu, předložená Harveyem, posloužit jako
základ nějaké korevoluční teorie? Harvey
odpovídá kladně. Politické hnutí proti kapi-
talismu může začít kdekoli, ve kterékoli sféře
aktivity a na nejrůznějších místech. Nesmí ale
ustrnout. „Vtip je v tom, jak dosáhnout, aby
se politické hnutí pohybovalo z jedné sféry
aktivity do druhé tak, aby se jejich formy
navzájem posilovaly.“ Následuje podrobný
rozběr situace, možností a překážek tako-
vého vývoje. V rámci našeho prostorově
omezeného textu se zdá být nemožné tyto
Harveyho úvahy a vývoje nějak stručně shr-
nout. Uvedme jen jeden postřeh: problémem
dnešní levice je, že každá z roztržštěných
skupin si všímá pouze jedné ze sfér akti-
vity, kterou považuje za klíčovou, a všechny
ostatní považuje za podřízené. Tím si jednak
uzavírá cestu k porozumění a spolupráci
s jinými skupinami zdůrazňujícími jiné sféry
aktivity a také cestu k vytvoření věrohodně-
jšího celkového obrazu poměrů, k lepšímu
pochopení situace. Syntéza je možná, ale na
nějaké vyšší úrovni, kterou bude třeba spo-
lečně vypracovat.

Kdo to všechno udělá, v teoretické
i praktické rovině? Harvey se obrací k defi-
nici komunistů, jak je uvedena v Komu-
nistickém manifestu. Komunisté nemají
žádnou politickou stranu. Pouze vždy
a všude vystupují jako ti, kdo chápou meze,
slabiny a destruktivní tendence kapitalis-

tického řádu, stejně jako bezpočetné ideologické masky a falešná zdůvodnění, která produkují kapitalisté a jejich apologeti, aby udrželi svou vylučnou třídní moc. Komunisty jsou všichni, kdo bez ustání pracují na jiné budoucnosti, než jakou ohlašuje kapitalismus. Takto parafrázuje Manifest Harvey a považuje tuto definici dodnes za zajímavou. Potíž je se slovem „komunismus“, které má málo šancí na to, aby bylo opět vráceno do politického diskurzu ve svém pozitivním smyslu. Harvey proto uvažuje o pojmenování „Strana rozhořčených“, Party of Indignation. To je velmi zajímavé v soudobém kontextu. Harvey dopsal ZK na podzim roku

2009. Španělské hnutí „indignados“ vzniklo na jaře 2011, Stéphane Hessel vydal svůj esej „Indignez-vous!“ na podzim 2010. Je možné spekulovat o tom, kdo asi inspiroval koho, ale nesporně jde o projev ducha doby.

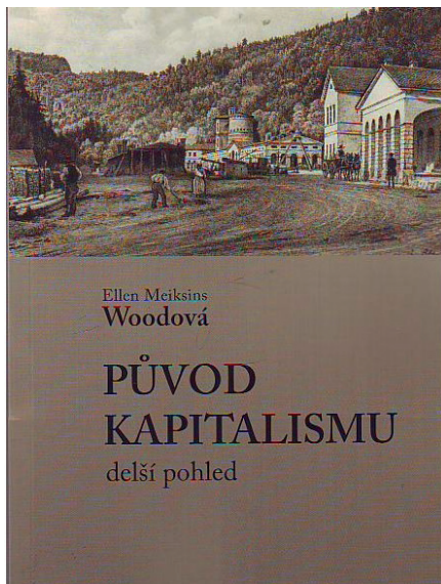
Ještě jedna poznámka k filozofickým základům Harveyho koncepce. Myšlenkově má Harveyho racionalismus blízko také k anglosaskému pragmatismu; Harvey zřejmě předpokládá, že jeho přístup včetně myšlenky početných „sfér aktivity“ se ukáže jako prakticky schůdný, a proto má naději na přijetí a uplatnění. Ačkoliv Harvey filozoficky důkladně zdůvodnil svůj zčásti kritický postoj k postmoderně, zejména v kulturní

oblasti (viz SP), své přesvědčení o šanci racionální alternativy ke kapitalismu, kterou rozpracovává zejména v ZK, podrobněji filozoficky nezdůvodňuje. V tom je možné vidět určitou mezeru, i když přemostitelnou. Za úvahu by možná stálo porovnání stanoviska „marxistického pragmatika“ Harveyho se stanoviskem dvou zastánců obnovení projektu racionality vycházejících z klasické německé filozofie, pokračovatelů kritické teorie Jürgen Habermase a Axela Honnetha. V Honnethových pracích lze nalézt náznaky, že tyto postoje jsou slučitelné.

Poslední část.

DVĚ POZNÁMKY KE KNIZE „PŮVOD KAPITALISMU“

JAKUB HORNÁČEK

▲ *Původ kapitalismu vyšel jako 10. svazek edice Socialistický kruh.*

V roce 2011 vyšla v edici Socialistického kruhu kniha významné kanadské badatelky Ellen Woodové *Původ kapitalismu – delší pohled*. Autorka ve svém díle navrhuje novou genealogii kapitalismu, ve které hrají zásadní roli tři prvky:

- » vznik konkurenčního trhu s potravinami a základními potřebami, do kterého jsou zapojeny široké vrstvy obyvatelstva;
- » změna v kvalitě prostředků dobývání nadhodnoty a přechod od prostředků politických, založených na politických privilegiích, k prostředkům ekonomickým, založených na smlouvě v organizaci výrobních vztahů;
- » specifický způsob zacházení se ziskem a dobytou nadhodnotou, která přestává být okázale konzumována vyššími společenskými třídami, a začíná být akumulována a reinvestována buržoazií.

Následující komentáře se budou zabývat dvěma otázkami: otázkou vzniku specifické

kapitalistické etiky a otázkou prostředků dobývání nadhodnoty v kapitalistické společnosti. Necháme tudíž stranou celou řadu dalších možných námětů k diskuzi; např. důsledky změny příběhů o původu kapitalismu, které jsou často silně ideologicky zabarvené, či námět rozšíření kapitalismu z Anglie do jiných částí světa a s tímto spojenou tematiku imperialismu.

VZNIK MASOVÉHO TRHU A KULTURNÍ HODNOTY

Ellen Woodová klade ve své koncepci vzniku kapitalismu zásadní důraz na tvorbu konkurenčního trhu s potravinami v Anglii. Tvorba tohoto trhu sebou totiž odkazuje nanese celou řadu příčin a důsledků. V první řadě byl vznik takového trhu byl možný jen skrze změny vztahu mezi feudálním pánem a poddaným a skrze změnu podoby odváděné dávky: v Anglii se projevila od XVI. století tendence tento vztah monetarizovat kvůli institucionálním změnám (demilitarizace aristokracie, silný centrální stát, koncentrace pozemkového vlastnictví, omezení zvykových práv a povinností) a začal se více podobat nájemnímu vztahu, podřízenému konkurenceschopnosti nájemníka v produkci potravin:

„Na začátku raně moderního období se v Anglii fakticky proměnilo na ekonomické pronájmy tohoto druhu i mnoho zvykových pronájmů. Ovšem i ti nájemci, kteří se dál těšili nějakému druhu zvykové držby poskytujícímu více bezpečí, ale byli přesto nuceni prodávat svou produkci na stejných trzích a, mohli jít ke dnu v situacích, kdy byly normy produktivity stanovovány konkurencí mezi rolníky hospodařícími na jejich své vlastní půdě. (...) V tomto konkurenčním prostředí produktivní rolníci prosperovali a jejich hospodářství měla tendenci k růstu.“ (Woodová 2011: 88).

Podle Woodové vytvoření konkurenčního trhu s potravinami a s půdou, společně s monetarizací vztahu mezi feudálem a poddaným tvoří zásadní rys vzniku kapitalismu. Vznik konkurenčního trhu s potravinami měl také zásadní kulturní dopad, jelikož zemědělci a vlastníci půdy se zaměřili na co největší zvýšení produktivity soukromé půdy. Na jedné straně tato orientace vedla k porušování a rušení starých zvykových práv, jak ukazuje fenomén ohrazování a vyvlastňování obecní půdy, a na druhé straně se prosadily nové kulturní hodnoty, které Woodová nazývá etikou zdokonalování, která Tato etika spočívá ve systematické snaze vytvořit bohatství skrze zvyšování produktivity práce a skrze akumulaci prostředků získaných obchodem se statky, neboli tedy skrze jejich směnnou hodnotu. Tento nový ethos ilustruje Woodová skrze interpretaci paté kapitoly Druhého pojednání o vládě Johna Locka:

„Hlavním tématem prostupujícím celou úvahou je, že země existuje proto, aby byla učiněna produktivní a přinášela zisk, což to je právě důvod, proč soukromé vlastnictví vycházející z práce má převahu nad společným vlastněním. Locke opakovaně trvá na tom, že většina hodnoty obsažené v půdě nepochází z přírody, ale z práce a zdokonalování.“ (Woodová 2011: 95).

Woodová tedy do určité míry převrací vztah mezi kapitalismem a specifickými kulturními hodnotami, navržený ve známém spise Kapitalismus a protestantská morálka Maxe Webera: dle Webera byly specifické kulturní hodnoty kalvinismu příčinou vzniku kapitalismu, zatímco Woodová ukazuje, že vznik etiky zdokonalování není spjata s určitou věroukou, ale se vznikem specifických ekonomických institucí. Woodová tak dokáže překlenuvat zásadní slabiny Weberovy teorie, ale otevírá také nové otázky. Předešlým spojením specifické kapitalistické etiky

a konkurenčních trhů se jeví příliš přímočaré. V kapitalistickém hospodářství jsou ale konkurenční trhy jen jednou z možných forem trhů a ba naopak, jak ukazuje Schumpeter, podnikatelé mají spíše snahu vytvořit monopoly či specifické tržní niky a segmenty, které by nebyly v přímé konkurenci s dalšími tržními segmenty (a jejich tvůrci). Zásadním bodem se zdá být spíše jeví nový přístup ke statkům a jejich akumulaci: základní kulturní hodnotou je interpretace statků z hlediska jejich směnné hodnoty a možnosti akumulace i bohatství skrze tržní směnu, nikoliv konkurenceschopnost. V tomto ohledu bylo klíčová spíše monetarizace renty a relativní nedostatek půdy spíše než vytvoření konkurenčního trhu s potravinami.

POLITICKÉ PROSTŘEDKY DOBÝVÁNÍ NADHODNOTY

Dalším zásadním bodem v koncepci navržené Woodovou je změna postavení státního a právního aparátu v hospodářských vztazích. Ve feudálních společnostech byly zisk a nadhodnota dobývány politickými a právními prostředky, jako byla privilegia feudálů, možnost si koupit zastávání státního úřadu, či vybírání různých typů rent a desátků od poddaných: tyto prostředky byly často legitimizovány zvyklostmi, náboženstvím, a vojenskou mocí panovníka či feudála. Podle Woodové se přechod ke kapitalismu vyznačuje změnou prostředků dobývání nadhodnoty: na mikroúrovni se totiž začaly prosazovat, díky vzniku trhu s potravinami, ekonomické prostředky dobývání nadhodnoty zakotvené v nerovném smluvním vztahu mezi aristokratem a nájemcem půdy. Anglický stát a právo tak přestávají být prostředkem dobývání nadhodnoty na mikroúrovni, ale jejich hlavním cílem je zachování třídního status -quo skrze dohled nad neprivilegovanými vrstvami, skrze ochranu vlastnických práv a vztahů a skrze legitimizaci a legalizaci rušení starých zvyklostních práv a výsad.

Znamená však tato přeměna v prostředcích dobývání nadhodnoty naprosté opuštění politických prostředků tohoto dobývání ze strany aristokracie a buržoazie? Woodová na tuto otázku neposkytuje explicitní odpověď. Na mikroúrovni, neboli v rovině konkrétního výrobního vztahu a výrobní jednotky tomu tak je v drtivé většině případů, jelikož vztahy ve výrobních jednotkách jsou určeny smlouvně, byť pPřetrvávání otroctví v některých kapitalistických zemích (např. v USA) by však mohlo napovídat, že v omezené míře je možné integrovat politické prostředky dobývání nadhodnoty i do kapitalistických společností.

Nicméně na makroúrovni, neboli na úrovni vztahů mezi společenskými třídami jako celku tomu tak býti nemusí: klíčovými faktory se na této úrovni stává možnost ovlivnit fiskální politiku státu a orientaci jeho distribuční funkce. Některé liberální státy Evropy XIX. století (např. Francie Ludvíka Napoleona) jsou toho do značné míry důkazem: v těchto zřízeních byla politická práva spojená s cenzem a vedení těchto států tak bylo plně v rukou buržoazie a staré aristokracie, byť daně byly placeny i osobami, které volební práva neměly. Společenské vrstvy mající volební právo tak ve velké míře prováděly redistribuci statků ve svůj prospěch, a dobývali tak zisk na úkor vrstev osob bez volebního práva. Až vymoření masového dělnického hnutí a jeho politicko-společenských organizací vedlo k narušení těchto prostředků dobývání zisku a nadhodnoty, skrze reorientaci výdajové a fiskální politiky státu.

V určité míře lze interpretovat neoliberalismus jako snahu navrátit státu povahu prostředku dobývání zisku a nadhodnoty skrze čtyři klíčové procesy. V první řadě se jedná o změnu fiskální politiky státu a přesunutí daňového břemene na nižší a střední vrstvy a na spotřebu spíše než na zisk a akumulované bohatství; v druhé řadě se jedná

o restrukturalizaci výdajů státu a o tendenci financovat ze státního rozpočtu celou řadu výdajů spojených s fungováním kapitalistického hospodářství a akumulaci nadhodnoty; ve třetí rovině se jedná o legalizaci procesů vyvlastňování obecných statků a tvorby celé řady nových vlastnických práv (např. duševní vlastnictví a patenty v celé řadě nových odvětví, jako je genetika, atd.); ve čtvrté řadě se jedná o přeměnu sociálních služeb a tendenci zapojit jejich poskytování do procesu valorizace kapitálu skrze privatizaci či outsourcing těchto služeb (např. ve zdravotnictví či v důchodovém systému). Tato poslední tendence sice nevedla k deklarovanému snížení výdajů na poskytování těchto služeb, ale spíše umožnila vytvořit nových možností pro akumulaci kapitálu, mimochodem také díky poskytnutí specifických práv (např. licence, akreditace u zdravotních pojišťoven).

I v rozvinutém kapitalismu lze tudíž vidět pluralitu prostředků dobývání nadhodnoty: ekonomické prostředky mají sice zásadní historické postavení a společenskou funkci, nicméně i politické prostředky, související s hospodářskou a fiskální politikou státu, nemají zanedbatelnou důležitost. Ba naopak, Marxem předpokládána klesající míra zisku, pravděpodobně vede k hledání celé řady nových způsobů dobývání nadhodnoty, jak ukazují již zmíněné tendence v prosazování vlastnictví a dobývání nadhodnoty v oblastech obecných statků, jako jsou voda, půda, životní prostředí, ale také genetická výbava živočichů a lidí.

Jak je tedy patrné, práce Ellen Woodové poskytuje množství témat k reflexi o rozvoji a povaze soudobého kapitalismu – odkazem na to, že jde o povahu historického fenoménu a nikoliv o „přirozený stav věcí“.

Citováno z: Woodová, Ellen Meiksins. 2011. Původ kapitalismu – delší pohled. Praha: Svoboda Servis, 2011.

RUSKÁ EKONOMIKA A MARXŮV ZÁKON HODNOTY

TONY CLIFF

Přetiskujeme další kapitolu z analýzy minulého režimu, kterou vypracoval Tony Cliff ve své knize Státní kapitalismus v Rusku.

Podle Marxe a Engelse je zákon hodnoty základním principem, z něhož vyplývají všechny ostatní zákonitosti kapitalismu a jenž odlišuje kapitalismus od všech ostatních ekonomických systémů: „Již samotná hodnota výrobku v sobě obsahuje zárodek celého kapitalistického způsobu výroby, antagonismu mezi kapitalisty a námezdními dělníky, průmyslovou rezervní armádu a krize.“ Zákon hodnoty je tedy základním zákonem marxistické politické ekonomie.

V úvodu své učebnice politické ekonomie nám dva přední sovětské ekonomové, Lapidus a Ostrovitianov, položili otázku: „Zahrnuje politická ekonomie všechny výrobní vztahy mezi lidmi?“ A odpovídají:

„Nikoliv. Vezmeme si například hospodářství patriarchálního rolníka v prvobytné společné společnosti. Ten si vytváří všechny výrobky, které potřebuje, aniž by přitom vstupoval do směnných vztahů s ostatními rolníky. Máme zde zvláštní druh výrobních

vztahů. Ty se skládají, řekněme, z kolektivně organizované práce, [...] jež je do určité míry podřízena hlavě rodiny [...]. Prvotní rolnické hospodářství a komunistická ekonomika mají, bez ohledu na obrovské rozdíly, jeden společný rys. Obě jsou organizovány a vědomě řízeny lidskou vůlí. [...] Neorganizované vztahy kapitalistické společnosti samozřejmě také podléhají jistým zákonitostem. Avšak tyto zákonitosti jsou spontánní – nezávislé na vědomí a vůli účastníků tohoto

výrobního procesu. [...] A jsou to právě tyto základní spontánní zákony, [...] které jsou předmětem politické ekonomie.“

Dále nám položili tyto otázky: „Jakým způsobem a do jaké míry tyto kapitalistické zákonitosti ovlivňují sovětské hospodářství? Jaký je vztah mezi spontánní aktivitou a plánovanou činností v ekonomice Sovětského svazu? Jaký je specifický význam těchto dějů a jakou tendenci má jejich vývoj?“ [3] Nakonec došli k závěru, že politická ekonomie se vztahuje jen na samovolné procesy a nikoli na plánovanou ekonomiku, jakou je socialismus. Ruska se politická ekonomie týká jen proto, že ruská ekonomika ještě není socialistická, ale je stále v přechodném stádiu k socialismu. To je názor, s nímž v té době souhlasila i většina ostatních sovětských ekonomů.

Na otázku, zda má zákon hodnoty své místo i v socialismu, odpovídali všichni tehdejší sovětské ekonomové jednomyslně záporně. Všechny náznaky platnosti tohoto zákona v Sovětském svazu byly vysvětlovány jako důsledek přechodného období – skutečnosti, že se zde socialismus ještě nerozvinul.

Lapidus a Ostroviťanov proto napsali:

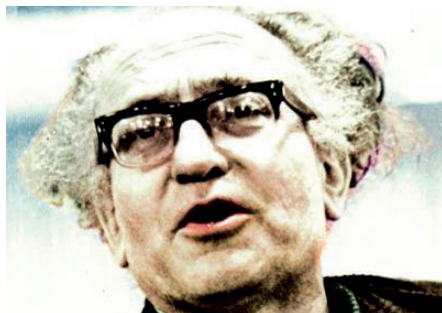
„Pokud by nám někdo položil otázku, zda je sovětská ekonomika kapitalistická nebo socialistická, pak bychom samozřejmě museli říci, že nelze odpovědět „kapitalistická“ nebo „socialistická“. Protože zvláštnost sovětské ekonomiky je [...] právě v tom, že má přechodný charakter, tj. přechází od kapitalismu k socialismu. Přesně stejným způsobem bychom museli odpovědět na otázku, zda platí zákon hodnoty, nebo zda je nahrazen vědomou regulací. Není možné říci, že platí buď jedno, nebo druhé, protože ani jedno tvrzení není správné. Ve skutečnosti žijeme v přechodném období od jednoho ke druhému. Zákon hodnoty nezankl a dál v našich podmínkách platí. Nefunguje však stejným způsobem, jakým funguje v kapitalistickém systému, ale společně s tímto systémem odumírá.“

Stejný argument použil i Preobraženský. „Plánování, jež je základním atributem socialistické akumulace, a zákon hodnoty jsou dva prvky, které spolu v přechodném období od kapitalismu k socialismu vzájemně bojují a s vítězstvím socialismu zákon hodnoty odumírá.“

Další ekonom, Leontěv, napsal, že „zákon hodnoty je pohybovou rovnicí kapitalistické zboží výroby. V hodnotě jsou obsaženy

zárodky všech rozporů kapitalismu.“

Sovětské ekonomové mohli na podporu svých argumentů čerpat z děl Marxe a Engelse. Výše zmíněný citát z **Anti-Dühringa** jejich názor potvrzuje. Na jiném místě této knihy se Engels vysmívá Dühringově představě, že marxistický zákon hodnoty bude platit i pro socialismus. „Za socialismu budou lidé schopni vše řídit zcela jednoduše, aniž by k tomu potřebovali naši slavnou hodnotu.“

▲ Tony Cliff

Bylo by naprosto absurdní, argumentuje Engels, „vytvořit společnost, v níž by koneční výrobci kontrolovali své výrobky na základě ekonomického principu [zákona hodnoty], jenž je nejvladnějším projevem podřízenosti výrobců vůči vlastnímu výrobku.“ [8] Nebo citát Marxe: „Hodnota je výrazem specifické povahy kapitalistického výrobního procesu.“

V kritice A. Wagnerovy **Allgemeine und theoretische Volkswirtschaftslehre** se Marx vysmívá „předpokladu, že teorie hodnoty, vyvinutá k vysvětlení fungování buržoazní společnosti, bude platit i pro „Marxův socialistický stát.“ Pro takřka všechny sovětské ekonomy prvního a půl druhého desetiletí po revoluci byly tyto argumenty téměř axiomem.

Po deseti letech, kdy se o tomto tématu prakticky nemluvalo, přišel roku 1943 radikální průlom. Teoretický orgán strany – **Pod znamenem marksizma** – publikoval dlouhý nepodepsaný článek nazvaný Některé otázky k vyučování politické ekonomie, který znamenal naprostý rozchod s minulostí. Čtenář byl informován, že „po uplynutí několika let byla v našich školách upravena výuka politické ekonomie. Před touto úpravou trpělo vyučování politické ekonomie, a stejně tak i učebnice a učební osnovy, vážnými nedostatky.“ „Co se týče ekonomických zákonů socialismu, dostalo se do učebních osnov a učebnic politické ekonomie mnoho chyb a omylů.“ „Hlavní chybou dosavadního výkladu,“ píše

se v článku, bylo „popření platnosti zákona hodnoty v socialistické společnosti“. V reakci na tento článek se všichni sovětské ekonomové okamžitě přeorientovali novým směrem.

Tuto změnu lze vysvětlit tím, že mocenské orgány byly již odhodlány otevřeně posvětit některé rysy ruské společnosti, které sice již platily v praxi, ale které byly dosud oficiálně popírány. A to především velkoruský šovinismus, velebení carských tradic ap.

Zdá se však, že se sovětské ekonomové dostali do takových rozporů se spisy Marxe a Engelse, že musí problém řešit znovu a znovu. Dokonce ještě v únoru 1952 považoval Stalin za nutné napsat:

„Často se setkáváme s otázkou, zda v naší zemi v rámci socialistického systému existuje a působí zákon hodnoty. Ano, existuje a působí.“

V rozporu se vším marxistickým učením Stalin říká: „Je zákon hodnoty základním ekonomickým zákonem kapitalismu? Ne.“ Marx uvádí, že jakmile se pracovní síla stane zbožím, nevyhnutelně to povede ke vzniku nadhodnoty a vykořisťování. Stalin však považuje za vhodné prohlásit, že „i když se ruské hospodářství řídí převážně zákonem hodnoty, nedochází zde k prodeji pracovní síly, a tím ani k vytváření nadhodnoty“. Stalin píše: „Mluvit zde o pracovní síle jako o zboží a o „najímaní“ dělníků zní v našem systému poněkud absurdně: jako by dělnická třída, která vlastní výrobní prostředky, najímala samu sebe a sama sobě prodávala svou pracovní sílu.“ (Stalinův argument vychází z tichého, avšak neudržitelného předpokladu, že stát, který vlastní výrobní prostředky a kupuje pracovní sílu, je „vlastněn“ a řízen dělníky, a nikoli všemocnou byrokracií.)

Dále píše: „Myslím si, že musíme [...] vyřadit některé pojmy převzaté z Marxova Kapitálu – kde se Marx zabývá analýzou kapitalismu –, které jsou často uměle vztahovány na naše socialistické vztahy. Mám na mysli především takové pojmy, jako např. „nezbytná práce“ a „nadpráce“, „nezbytný produkt“ a „nadprodukt“, „nezbytná pracovní doba“ a „přebytečná pracovní doba“.

Pro nás je samozřejmě nesmírně důležité odhalit pravý vztah mezi Marxovým zákonem hodnoty a ruskou ekonomikou, neboť Marx dával tento zákon do úzké souvislosti se všemi rozpory kapitalismu.

Z angličtiny přeložil Vítězslav Lamač

SOCIALISTICKÝ KRUH
SDRUŽENÍ PRO LEVICOVOU TEORII

www.sok.bz

OBLUDÁRIUM

JAN RŮŽIČKA

KÁMEN NA KRKU

Při četbě zpráv z českých zpravodajských portálů nevěří občas člověk vlastním očím. Naneštěstí to nevylepšují ani některá široce medializovaná prohlášení z levicového prostředí. V poslední době se jednalo hlavně o dvě události: letáková akce Svazu mladých komunistů Československa (dále SMKČ) zaměřená proti Václavu Havlovi a kondolenční dopis do KLDŘ zaslaný Vojtěchem Filipem.

Tyto postoje mohou být velkou zátěží pro levici – bývají často generalizovány a ztotožňovány s levicovým přístupem obecně. Už jen proto je důležité je odmítnout. Navíc zajímavější než prohlášení samé, mohou být okolnosti jejich vzniku.

SMKČ A EUPORTÁL

Trapné a nevkusné výkřiky (stručná hesla s mottem „národe oslavuj“), které rychle po Havlově smrti vydalo na svých stránkách SMKČ, zapadají do podobné neapného profilu této organizace (kdo viděl film „Kupředu levá, kupředu pravá“, ví o čem mluvím) a v podstatě by ani nestály za zmínku, nebýt dvou okolností.

Tou první je prohlášení, které vyšlo na ostře pravicovém webu Euportál a které již titulkem „Největší škůdce polistopadového vývoje Václav Havel zemřel“ bylo od toho komсомolského jen stěží rozlišitelné. Tato podobnost však není náhodná: SMKČ i Euportál jsou hrubě nacionalistické a konzervativní a právě tyto jejich vlastnosti byly pro postoj k Václavu Havlovi důležitější než proklamovaná levicovost u SMKČ. Když médii proběhla další vlna antikomunismu, byla zcela mylná, výkřiky SMKČ nebyly v nejmenším komunistické, ba ani levicové.

Od letáků i od samotné SMKČ se naopak rychle distancovala KSČM, a to jak tiskovou zprávou, tak např. prohlášením Zdeňka Miloty v Haló novinách. „KSČM byla »zásluhou« SMKČ postavena do velmi nepříznivého světla, jako by ignorovala běžné zásady slušného chování a etiky. Ale důležité je právě to, že z neetického chování byli obecně viněni mladí komunisté [...] vinou několika jedinců ze SMKČ padl stín na všechny mladé lidi spojené s KSČM“, napsal Milota.

KSČM se od této skupiny distancuje i dlouhodoběji. Došlo k její vystěhování z prostor v hlavním sídle KSČM, texty jejích členů přestaly vycházet v Haló novinách a naopak byla založena Komise mládeže jako její protiváha. Milota tudíž může mít pravdu v tom, že blíže než ke KSČM má SMKČ ke Štěpánově KSČ.

Druhou okolností je okamžité zvažování trestnosti a zablokování webu SMKČ. Hloupost, ani ve větším než malém množství, trestná není. A pokud k zablokování stránek došlo kvůli postupu webového providera (a nešlo třeba o čin hackera, který by se dal pochopit; asi měsíční odstávka webu tomu však nenapovídá), je nutné i toto jednání odsoudit. Zablokování je také trapné ve chvíli, kdy běžně fungují stránky nacistických skupin a internet je zamořen hrubozrným protiráčským rasismem (příkladem může být již zmíněný Euportál... místy opravdu drsné čtení). Zablokování stránek tak spíše ukazuje na zvláštní posunutí hodnot ve společnosti.

KONDOLENCE DO KLDŘ

Podobnou zátěží pro levici je kondolence Vojtěcha Filipa k úmrtí Kim Čong-ila. Samotný fakt, že dědičná vláda rodiny Kimů (což je samo o sobě naprostá výjimka: v zemích východního bloku k vytvoření dědičné vlády nedošlo ani v době nejtvrdisšího stalinismu) je utlačovatelská a diktátorská,

▲ Šťastní zemědělci a veselí vepří vítají Kim Ir-Sena. Obraz z výstavy současného korejského umění.

ská, ještě nevylučuje, že formální kondolence může být prostě součástí bontonu. Filipovi obhájci proto upozorňují, že minutu ticha drželo i OSN a KLDŘ má v Česku své diplomatické zastoupení. To by však jeho kondolence nesměla obecný diplomatický tón hodně překročit. Řeči o tom, jak se Kim obětoval, by byly úsměvné, kdyby situace v Koreji nebyla tak tragická. A ocenit jeho snahu o sjednocení korejského poloostrova mírovou cestou vyžaduje už značnou zaslouženost.

V tomto případě je však ještě důležitější kontext dopisu. Ten byl poslán jménem Vojtěcha Filipa a původně ho zveřejnila severokorejská tisková agentura, na internetových stránkách KSČM se vůbec neobjevil. Myslím, že nevěřejná povaha tohoto textu ukazuje na jeho další funkci – šlo o záležitost zaměřenou dovnitř strany.

KSČM jako taková vystupuje jako standardní parlamentní strana konzervativně levicového zaměření. Hraje důležitou roli při hlasování o řadě sociálních zákonů (případně při snaze zabránit jejich omezení), lze s ní počítat v odporu proti různým vojenským intervencím a projektům (jako byl např. radar).

Naopak nutno počítat s nacionalismem a politickým konzervatismem, asistence při volbě Václava Klause prezidentem není v tomto ohledu v rozporu s politikou strany. Toto politické směřování KSČM si určitě zaslouží kritiku. Není to však nic, co by nebylo plně v hranicích parlamentní demokracie.

Značné části strany tohle však nestačí. Tato část strany je poměrně početná, jen zřídka se však zviditelní. Nedávná veřejná kritika sjezdových materiálů a napadení Vojtěcha Filipa za „revizionismus“ je jedním z mála příkladů. Navíc i přes svou početnost má jen minimální vliv na formování stranické politiky. Za to je jim tolerováno jednání, ke kterému se KSČM jako celek nehlásí – návštěvy Gottwaldova hrobu, spolupráce (spíše na místní úrovni) s KSM i SMKČ, vydávání a šíření tiskovin (např. časopis Dialog), pořádání setkání a konferencí na půdě strany (jedná se jen o menšinu akcí, některé konference KSČM naopak stojí za vyzdvihnutí – např. Vratimovský seminář).

Myslím, že kondolenční dopis spadl právě do této kategorie. KSČM tedy neukázala svou pravou podobu, jak tvrdí anti-komunisté. I přes to, že nese podpis jejího předsedy, myslím, že dopis vyjadřuje spíše názory těch, kteří politiku KSČM neurčují.

NEKONEČNÝ PŘÍBĚH

Projevů, od kterých by bylo možné se distancovat, je samozřejmě víc. Zvláště SMKČ přichází stále s novými... a článek by asi nebyl nikdy dopsán. V době, kdy byl článek dopisován, otiskli na svých stránkách text pan Mináře převzatý z časopisu Dialog. Tvrdý protiráčský rasismus, homofobie, antisemitismus – tím vším se článek hemží a to všechno je třeba jasně odsoudit. Ano, polemiku s ním sice vedli i někteří členové SMKČ, ovšem příliš věci nepomohli.

Mnohem důležitější je debata o charakteru a politice KSČM. Zajímavá diskuze proběhla nedávno na stránkách Deníku Referendum, přesto tomuto tématu zůstává levice ještě hodně dlužna. To se může stát výrazným politickým problémem i v souvislosti s blížícími se volbami.

Pražská škola alternativ

PROGRAM: ÚNOR 2012

Pravidelné pondělní diskuse

MÍSTO KONÁNÍ: DIVUS, jižní křídlo, Bubenská 1, Praha 7

Budova bývalých Elektrických (později dopravních) podniků nad stanicí metra Vltavská. Vchod od magistrály.

27. 2. 2012

18.00

**Sociálně-ekonomický
cyklus**

Stanou se družstevníci blanickými rytíři české ekonomiky?

1. ledna 2012 začal Mezinárodní rok družstev, vyhlášený VS OSN pod heslem: „Družstva vytvářejí lepší svět!“ Česká družstva vybudovala již za c. a k. monarchie tak významné projekty jako pražskou Petřínskou rozhlednu, legendární „Posázavský pacifik“ (železnici Modřany - Čerčany - Dobříš) či Národní divadlo, a za 1. republiky mj. Pražskou ZOO. Koncem 80. let dosáhl věhlasu družstevní Agrokombinát Slušovice, který byl v roce 1990 rozbit. Současně bylo do ekonomických i morálních trosek uvrženo celé české družstevnictví.

Vystoupí: Magdalena Hunčová, Jaromír Císař (bývalý ministr MMR),
František Stočes (Alternativa zdola)

Moderuje: Jiří Silný (Ekumenická akademie)

Solidarita .tv

www.solidarita.tv

SOLIDÁRNÍ BROŽURY

PALESTINA: Od nové Intifády k operaci Lité olovo (kolektiv autorů)

V říjnu 2000 opakovaně propukl konflikt mezi Palestinci a Izraelem. Komentáři často uvádějí, že se jedná o etnický konflikt, který trvá již tisíce let. Tyto a další argumenty brožura podrobuje kritice; dále se zde pojednává o operaci Lité olovo a o bezprostřední reakci, kterou vyvolala.

cena 20 Kč

JOHN MOLYNEUX: Je lidská povaha překážkou socialismu?

„Socialismus je dobrá myšlenka, ale nikdy nebude fungovat, protože nezměníte lidskou povahu.“ Tak zní dnes nejuživanější a nejrozšířenější argument proti socialismu, s kterým se kriticky vyrovnává pojednání Johna Molyneuxe.

cena 15 Kč

MARTIN ŠAFFEK: Teorie odcizení u mladého Marxe

Práce, která přibližuje stěžejní koncept mladého Marxe, tj. odcizení, jež Marx promýšlí zejména v Ekonomicko-filozofických rukopisech z roku 1844. Skutečnost, že kapitalismus vzdaluje dělníka produktu jeho práce a odcizuje v posledku člověka člověku v rámci společnosti, dnes není neaktuální.

cena 25 Kč

K zakoupení na pravidelném prodejním a petičním stánku, který se koná každý čtvrtek před budovou Městské knihovny v Praze na Mariánském náměstí

Solidarita

Socialistická Solidarita v alterglobalizačním hnutí

1998

Rasisty je zavražděn zahraniční student. SocSol iniciuje sérii bouřlivých protestních demonstrací. Vzniká Iniciativa proti rasismu. Její aktivisté např. přelepují volební billboardy republikánů, pořádají blokády volebních stánků. Přispějeme k tomu, že v českém parlamentu nesedí fašisté.

2000

V Praze se připravuje velký sjezd finančníků z MMF. Ti se významnou měrou podílejí na sociální a ekologické devastaci světa. Chystá se protestní demonstrace a kontrasmmit. SocSol se aktivně zapojuje do Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG).

Protesty jsou velkým úspěchem alterglobalizačního hnutí. Na demonstraci se sjede 15 000 lidí, finančníci končí o den později.

2002

Ve Florencii se koná první Evropské sociální fórum (ESF). Zde probíhá miliónový protest proti chystané invazi do Iráku. SocSol jako jediná česká antikapitalistická skupina pořádá na fórum výpravu. Organizujeme také početné výpravy z ČR na následná ESF v Paříži a Londýně.

2003

Bush útočí na Irák. SocSol inspiruje vznik Iniciativy proti válce a podílí se na jejím fungování. Iniciativa se stává ohniskem demonstrací proti chystané invazi. I lidé v ČR se tak zapojí do největší světové protiválečné demonstrace v dějinách. 15. 2. 2003 protestuje 15 miliónů lidí. USA a Británie již dnes uvažují, jak se z Iráku stáhnout. K tomu významně přispělo protiválečné hnutí.

2006

Plánuje se vybudování raketové základny v ČR. Vzniká Iniciativa Ne základnám. Ta sdružuje více než čtyřicet organizací, pořádá debaty, happeningy a demonstrace. U vzniku však byly skupiny pouze tři, mj. SocSol. Stavba základny je nakonec zastavena, což znamená velké vítězství demokracie v ČR a posílení hnutí proti globálnímu kapitalismu.

2010

Pravicová vláda ODS, TOP 09 a Věcí veřejných chystá drastické škrt v sociální sféře. Postihnout mají především ty nejchudší. V srpnu 2010 se dává dohromady ProAlt – iniciativa pro kritiku reformy a na podporu alternativ. Jedná se o dosud nejpestřejší a nejširší levicovou platformu v ČR. Je v centru aktivistického odporu proti reformám, spolupracuje s odbory a organizuje tisícové demonstrace. Socialistická Solidarita se jako jediná radikálně levicová skupina v ČR do ProAltu zapojuje.

Solidarita

Za čím stojíme

★ PROTI KAPITALISMU

Kapitalismus dnes nedokáže řešit nejzákladnější problémy lidské společnosti či přímo jejich řešení znemožňuje. Tím nejenže brání dalšímu pokroku na cestě ke svobodnější, demokratičtější a sociálně spravedlivější společnosti, nýbrž ohrožuje i samu existenci lidstva. Celá dnešní společnost žije z výsledků práce námezdně pracujících většiny obyvatelstva.

Pouze kolektivní převzetí celospolečenského bohatství pracujícími a demokratické plánování, řízení výroby a distribuce jejich výsledků mohou vést k svobodnější, demokratičtější a sociálně spravedlivější společnosti.

Dnešní systém je v principu nereformovatelný. Struktury současného parlamentu, armády, policie a soudní moci byly vytvořeny vládnoucí třídou a jsou konstruovány tak, aby bránily její výlučné postavení.

Stejně odmítavý postoj zaujímáme k minulému režimu z let 1948–89 (a také k ostatním režimům ve východní Evropě, Číně, apod.), který nepovažujeme za socialismus, nýbrž za státní byrokratickou formu kapitalismu. Místo toho se hlásíme k tradici levé opozice proti těmto režimům.

★ ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Podporujeme boje pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, za bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení, za rovný přístup ke vzdělání a informacím a všechny jejich ostatní emancipační snahy. Místo parlamentní politiky prosazujeme alternativu nezávislé aktivity pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací, apod.

Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození. Místo institucí kapitalistického státu navrhujeme systém společenské samosprávy, tedy úplné rozšíření demokracie do všech sfér společenského i hospodářského života.

★ SOLIDARITA

Úsilí o socialismus je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví pracující různých zemí, různé barvy pleti, různé národnosti, různého pohlaví, sexuální orientace či pro-

fese. Podporujeme tedy kampaně a boje proti rasismu, za úplnou politickou i ekonomickou rovnost žen a mužů, proti diskriminaci homosexuálů a lesbiček, apod.

Fašismus považujeme za akutní hrozbu pracující třídy a svobodám a demokratickým právům, které v minulosti vybojovala. Boj proti fašismu je pro nás navýsost aktuální a prioritní.

★ REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Aby bylo možno efektivně prosazovat tyto myšlenky, je třeba, aby se nejbojovnější části pracující třídy, studentstva a mládeže zorganizovaly v revolučně socialistickou stranu, jejíž zárodkem chceme být. Vybudovat takovou stranu je možné pouze účastí ve skutečném dělnickém hnutí a aktivitou v masových organizacích pracující třídy – například v odborech.

Ostatním pracujícím chceme v praxi ukázat, že zájmy reformistických předáků odborů, sociální demokracie nebo komunistické strany nejsou totožné s jejich zájmy. Vyzýváme všechny, kdo souhlasí s našimi základními tezemi, aby se k nám připojili.

TÝDEN NEKLIDU!

WWW.ZASVOBODNEVYSOKESKOLY.CZ

27.2. - 2.3. 2012

doprovodný program na každý den

>>diskuze, přednášky, koncerty, projekce,
workshopy, happeningy a další<<

programu se účastní:

AMU, DAMU, FAMU, HAMU, FHSUK, FFUK,
SR FFUK, PdF UK, MFFUK, VŠUP, AVU, ČVUT
Nová scéna ND, Divadlo Na zábradlí, Divadlo Komedie
Jiří Dědeček, Ilona Švihlíková, Václav Hořejší, Radek Buben, Vlad-
imíra Dvořáková, Karel Šíma, Alice A. Červinková, Stanislav
Štech, Miroslav Jašurek, Michal Hauser, Ondřej Slačálek, Jan Keller
a mnoho dalších

27.2. 12:30 happening
„Vzplanutí akademických svobod“

PŘIDEJTE SE I VY!

**PROTESTNÍ
POCHOD
ZA
SVOBODU
VYSOKÝCH ŠKOL**

**29.2.2012, 10:00,
náměstí Jana Palacha,
Praha 1**

organizují:
**Studentská komora Rady vysokých škol,
Koordinační rada studentů UK,
iniciativa Za svobodné vysoké školy**

SK-RVŠ
STUDENTSKÁ KOMORA
RADY VYSOKÝCH ŠKOL

ZA SVOBODNÉ
VYSOKÉ ŠKOLY

UNIVERZITY A ALTERNATIVY K NEOLIBERALISMU

V poslední době jsme byli svědky řady studentských bouří – po Británii, Rakousku a dalších zemích máme co dělat s českými protesty. Uvědomovaným nebo neuvedomovaným společným jmenovatelem těchto protestů je kritika neolibérálních reforem. O prognózách, žádoucích a nežádoucích alternativách k tomuto stavu promluví filozof Marek Hrubec (Social Watch) a aktivista Jan Májíček.

Středa 29. Února, 17.00–19.00, Divadlo Na zábradlí, Eliadova knihovna

Prodejní místa časopisu

Celetná 20, Praha 1-Staré Město – pondělí až pátek
– 10–24 hod., sobota až neděle – 16–24 hod.

suuk.cz/k4

Solidarita V lese. Časopis Solidarita je k dostání na
baru v této kavárně. Krymská 12, Praha 10-Vršovice

cafevlese.cz

Kamenný obchod Fair&Bio
Sokolovská 29, Praha 8-Karlín.
Jen 100 metrů od stanice metra Florenc
Otevřeno každý pracovní den od 11.00 do 19.00

www.ekumakad.cz

Prodejní a petiční stánek Socialistické Solidarity, Mariánské náměstí,
Praha 1-Staré Město, před Městskou knihovnou v Praze 100 metrů od stanice
Staroměstská, každý čtvrtek od 16.00 do 17.00